

Aruanne
Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013
täitmisest perioodil 2010-2011

Keskkonnaministeerium
Juuli 2012

Sisukord

1. Olulisemad saavutused ja järeldused	3
2. Aruande koostamise alused.....	5
3. Keskkonnategevuskava täitmine aastatel 2010-2011	6
Valdkond 1. Loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine	6
1.1 Jäätmekäitluse korraldamise pikaajaline kavandamine	6
1.2 Pinna- ja põhjavee seisundi säilitamise ning parandamise tegevusprogrammide väljatöötamine ja rakendamine	9
1.3 Maavarad.....	11
1.4 Mets.....	13
1.5 Kalad.....	14
1.6 Ulukid	16
1.7 Muld ja 1.8 Maakasutamine.....	16
Valdkond 2. Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamine.....	19
2.1 Maastikud.....	19
2.2 Bioloogiline mitmekesisus.....	20
Valdkond 3. Kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet	23
3.1 Energia tootmine	23
3.2 Energia tarbimine.....	26
3.3 Osoonikihi kaitse	27
3.4 Transport.....	28
Valdkond 4. Keskkond, tervis ja elukvaliteet	31
4.1 Väliskeskkond.....	31
4.2 Siseruim	32
4.3 Toit.....	33
4.4 Joogi- ja suplusvesi.....	34
4.5 Jääkreostus	34
4.6 Elanike turvalisus ja kaitse.....	35
Valdkond 5. Keskkonnakorraldus (kõiki valdkondi toetavad korralduslikud tegevused)	37

1. Olulisemad saavutused ja järeldused

“Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030”¹ (edaspidi *KS*) kiideti heaks Riigikogu otsusega 14. veebruaril 2007. aastal. Keskkonnastrateegia elluviimiseks koostatud rakendusplaan “Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013”² (edaspidi *KTK*) kiideti heaks Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 116 22. veebruaril 2007. aastal. Käesolev aruanne on koostatud *KTK* täitmise kohta perioodil 2010-2011. Suuremad saavutused ja olulisemad järeldused antud perioodi kohta on järgmised:

1. Veemajanduskavade kinnitamisega on loodud eeldus pinnavee ja põhjavee hea loodusliku seisundi saavutamiseks aastaks 2015. Samas tuleb hakata rohkem tähelepanu pöörama põllumajandustootmisest pärineva reostuse piiramisele, reovee nõuetekohasele puhastamisele ja piiriveekogude paremale kaitsele.
2. Kuigi investeeringute toel on oluliselt paranenud elanikkonna varustatus kvaliteetse joogiveega, puudub paljudel kohalikel omavalitsustel ja vee-ettevõtjatel piisav pädevus ja suutlikkus veemajanduse planeerimiseks ja vajalike investeeringute elluviimiseks. Seetõttu on olemas oht, et joogivee direktiivi nõuete täitmine ei õnnestu tähtaegselt kõigi joogivesüsteemide osas.
3. Metsakasutuse vajaduste tasakaalustatud rahuldamiseks on astunud suur samm edasi “Eesti metsanduse arengukava aastani 2020” kinnitamisega. Eestile omaste metsaliikide säilimiseks tuleb rangelt kaitstava metsamaa osakaalu hoida ka edaspidi 10% juures kogu metsamaa pindalast ning tagada ka selle tüpoloogiline esinduslikkus.
4. Natura 2000 alal asuvate poollooduslike koosluste hooldamine erinevate toetuste abil on suhteliselt hästi rakendunud. Pidevas hoolduses on ca 25 000 hektarit poollooduslikke kooslusi. Heaks kiidetud looduskaitse arengukavaga on pandud tugev alus valdkonna süsteemsemale ning ökosüsteemipõhisemale arendamisele.
5. Energiasäästu valdkonna arengut dikteerib täna vabade lubatud heitkoguse ühikutega (AAU) kauplemine turul. Kõige suuremad investeeringud energiasäästu tehakse just AAU-de müügist saadud rahast, mille maht on praeguse hetkega 364 miljonit eurot. Olulisemad roheline investeerimisskeemi projektid on tuuleenergia ja teiste taastuvenergiaallikate kasutamise toetamine; korterelamute, eramajade ning avaliku sektori hoonete energiatõhusamaks rekonstrueerimine; elektriautode soetamine ja nende üleriigiline laadimisvõrgustik ning keskkonnasõbralike busside ja trammide soetamine.
6. Kuna põlevkivi töötlemisel tekkiva poolkoksi ja koldetuha hulka pole aastate jooksul suudetud oluliselt vähendada ning ka nende taaskasutus pole oluliselt suurenenud, siis tuleb edaspidi senisest rohkem tähelepanu pöörata põlevkivi kaevandamise ja töötlemise protsessis kasutatava tehnoloogia arendamisele ning leida põlevkivitööstuse jäätmetele uusi taaskasutusvõimalusi.
7. Väga oluline muudatus energeetika valdkonnas on elektrituru täielik avanemine 2013. aastal, mis annab panuse konkurentsi tekitamise kaudu tootmistehnoloogiate arendamise ja elektri ekspordi suurendamise. Taastuvenergeetika (eelkõige tuuleenergeetika) areng Eestis on viimastel

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/0000/1279/3848/12793882.pdf#> (RT I 2007, 19, 96)

² http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1131705/Keskkonnategevuskava_2007-2013_uuendatud.pdf

aastatel olnud üsna kiire. Järgnevatel aastatel tuleb aga senisest põhjalikumalt tegeleda taastuenergia kasutuse ergutamise ja transpordisektoris.

8. Suuremad saavutused jäätmeäitluses on olnud prügilate korrastamine ja jäätmete põletamise ning mehaanilis-bioloogilise töötlemise areng. Samas kujuneb lähemate aastate üheks suuremateks väljakutseks kohalike omavalitsuste jäätmeäitluse korraldamise võimekuse kasvatamine.
9. Kuigi kalavarude ja nende elupaikade taastamise projektide algatamine ja rakendamine loovad head eeldused kalavarude hea seisundi saavutamiseks, on viimaste aastate intensiivne kalapüük aga kalavarusid vähendanud, paljud kaladele olulised kudealad ning elupaigad on hävinenud või on ligipääs nendele tõkestatud seoses jõgedele rajatud paisudega. Seetõttu tuleb edaspidi püügi võimalused hoida rangelt vastavuses kalavarude tegeliku olukorraga.
10. Ühistranspordisüsteemi arendamiseks tuleb tarbijatele pakkuda uusi kvaliteetseid alternatiive autotranspordi kõrvale. Eri transpordiliigid peavad olema senisest paremini ühitatud, et need teineteist täiendaksid ning võimaldaksid inimestel valida optimaalseim reisimise viis. Taastuenergia osakaalu tõstmisesse transpordis on andnud suure panuse mitmed käimasolevad rohelise investeerimisskeemi projektid.
11. Väliskeskonna valdkonna suuremaks saavutuseks on peente osakeste sisalduse langus linnaõhus ning õigusaktidega kehtestatud normide piiresse jäävad tasemed. Riikliku seire järgi tuleb endiselt suurt tähelepanu pöörata õhukvaliteedi parandamisele Ida-Virumaal, kus suurimaks probleemiks on eelkõige fenooli ja vesiniksulfiidi sisaldus välisõhus.
12. Osoonikihi kaitseks ei kasutata külmamajandustehnikas enam freooni, samuti on keelatud HCFC kasutamine seadmete tootmises või hoolduses. Kuigi külmaaineid kogutakse ja taasväärtustatakse juba suures mahus, on jätkuvalt väljakutseks osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavad seadmed ja vajadus nendes sisalduva aine kokkukogumiseks ja hävitamiseks.

2. Aruande koostamise alused

“Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013” vastutavad täitjad on Keskkonnaministeeriumi struktuuriüksused ja valitsemisalaasutused, mitmed ministeeriumid; kohalikud omavalitsused (edaspidi *KOV*), ettevõtted, ülikoolid ja teised organisatsioonid. Käesolev aruanne on koostatud KTK vastutavate täitjate esitatud informatsiooni põhjal KTK elluviimise kohta 2010.-2011. aastal.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 seab iga strateegias toodud alamvaldkonna kohta eesmärgi aastani 2030, mille saavutamist KTK elluviimine peab toetama. Kokku püstitab KS 20 eesmärki, mille saavutamisele käesolevas aruandes samuti hinnang antakse. Aruandes antakse ülevaade ka “Riigi jäätmekava 2008-2013” elluviimisest aastatel 2010-2011.

Aruanne KTK täitmisest perioodil 2010-2011 järgib KTK struktuuri. Aruanne koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis antakse aruandest lühikokkuvõte ning tehakse olulisemad järeldused KTK elluviimise kohta. Teises peatükis tutvustatakse aruande koostamise aluseid. Kolmandas ning viimases peatükis esitatakse ülevaade KTK täitmisest aastatel 2010-2011 alamvaldkondade (20 tk) kaupa.

Iga valdkonna (5 tk) kohta on koostatud ülevaatlik sotsiaal-majandusliku mõju hinnang. Sotsiaalse mõju hindamise eesmärgiks on hinnata, millised sotsiaal-majanduslikud grupid Eesti ühiskonnas mingist poliitikameetmest võivad või kaotavad, milles see väljendub ja kas see on avalikes huvides. Majandusliku mõju hindamise eesmärgiks on hinnata, millised sotsiaalsed grupid, ettevõtted, majandussektorid või asutused ühiskonnas mingist poliitikameetmest võivad või kaotavad, milles see väljendub ja kas see on avalikes huvides³.

Viimane aruanne KTK elluviimise kohta koostati 2010. aastal ning vastavalt monitooringuaruandele aastate 2007-2009 kohta uuendati ka KTK-d. Uuendused puudutasid peamiselt elluviidud tegevuste äramärkimist ja tegevuste täpsustamist.

Käesoleva aruande põhjal KTK uuendamist läbi ei viida. KTK kehtib 2013. a lõpuni ning ei ole otstarbekas rakendumise viimase aasta kohta uuendusi kinnitada. Lisaks on hetkel käimas Rahandusministeeriumi eestvedamisel üleriigiline avaliku sektori strateegilise planeerimise süsteemi uuendamine tulenevalt Euroopa Liidu vahendite 2014+ perioodi planeerimisest. See võib kaasa tuua olulisi muudatusi, mida KTK uuendamisel arvestama peab. KTK on kooskõlas ja põhineb Euroopa kuuendal keskkonnaalasel programmil⁴, mis lõpetab kehtivuse 2012. aasta juulis. Uue seitsmenda keskkonnaalase tegevusprogrammi avalikustab Euroopa Komisjoni 2012. aasta lõpus ning Keskkonnaministeeriumil on seejärel plaanis algatada KTK uuendamine vastavalt uuele programmile.

³ Õigusaktide mõjude analüüsi süsteemi loomiseks justiitsministri poolt moodustatud töögrupp

⁴ <http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1183174/6.+EAP+LexUriServ.pdf>

3. Keskkonnategevuskava täitmine aastatel 2010-2011

Valdkond 1. Loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine

1.1 Jäätmekäitluse korraldamise pikaajaline kavandamine

Järgnevalt antakse ülevaade “Riigi jäätmekava 2008-2013” indikaatorite saavutustasemetest.

Tabel 1. Riigi jäätmekava indikaatorid

Indikaator⁵	Baastase	Saavutustase 2011	Sihttase 2013
Jäätmete taaskasutamise osakaal kogu jäätmetekkes	30%	39% (2010)	50%
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestatavates jäätmetes	50-60%	53%	30%
Pakendijäätmete taaskasutamise osakaal	taaskasutus 41,1%, sh ringlussevõtt 40,3%	taaskasutus 59,41 %, sh ringlussevõtt 56% (2010)	taaskasutus 60%, sh ringlussevõtt 55-80%
Korrastatud (eelnevalt juba suletud) keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate osakaal. <i>Ohtlike ja tööstusjäätmete prügilad</i>	83%	98%	100%
Korrastatud (eelnevalt juba suletud) keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate osakaal. <i>Tavajäätmete prügilad</i>	91%	96%	100%

Pakendijäätmete taaskasutamise edenemise tempo järgi võib eeldada et 2013. aastaks seatud sihttase saavutatakse ning taaskasutusse ja ringlusse võetakse üle poole pakendijäätmetest. Juba 2010. aastal taaskasutati 59,41% ja võeti ringlusse 56% pakendijäätmetest.

Ka korrastatud (eelnevalt juba suletud) keskkonnanõuetele mittevastavate ohtlike, tööstusjäätmete ja tavajäätmete prügilate osakaal on tõusnud jõudsalt. Ühtekuuluvusfondist on alates 2007. aastast toetatud ca 92 miljoni euroga nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemist; jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamist; põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate sulgemist ja korrastamist; ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste ladestusala laiendamist; põlevkivienergeetika jäätmeheidlate sulgemist ja tuhaärastussüsteemi uuendamist ning ladestusalaga jäätmekäitluskeskuse rajamist Kagu-Eestisse.

⁵ Jäätmekavas ja keskkonnastrateegias esitatud indikaator “Toodetud energia ja energiatööstuses tekkinud jäätmete suhtarv” ei ole enam asjakohane ja seda ei mõõdata.

Suurimad investeeringud on seotud Kohtla-Järve ja Kiviõli põlevkivitööstuse ohtlike jäätmete keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate sulgemisega, mida toetatakse 35 miljoni euroga. Samuti on Ühtekuuluvusfondist alates 2007. aastast toetatud nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemist ja korrastamist 20 miljoni euroga.

Jäätmekäitluse alase teadlikkuse tõstmiseks on Keskkonnaamet aastatel 2010-2011 viinud läbi mitmeid õppeprogramme, milles 2011. aastal osales enam kui 9000 õpilast ning erinevatel infopäevadel osales enam kui 900 täiskasvanut. Samuti osaleti Euroopa Jäätmetekke vähendamise nädalal, mille eesmärk on kutsuda üles inimesi vähem jäätmeid tekitama.

Tootjavastutuse põhimõtte rakendamine muutub järjest efektiivsemaks. Nimelt muudeti ringlussevõtu ja taaskasutuse sihtarvude arvutamise meetodit, mille tulemusena on sihtarvude täitmine muutunud oluliselt keerulisemaks. See omakorda toob kaasa jäätmelubade täpsustamise ja järelevalve parandamise vajaduse tootjate ja käitlejate üle, et jäätmeandmeid õigesti esitataks. Samuti jätkatakse probleemtooteregistri arendamist. Registri pidamise eesmärgiks on ülevaate saamine Eestis toodetud, Eestisse sisseveetud ja Eestist väljaveetud probleemtoodetest ning nendest tekkinud jäätmete käitlusest, et kontrollida tootjale pandud kohustust probleemtoodetest tekkivate jäätmete käitlemise korraldamisel.

27. oktoobril 2011 kinnitas Riigikogu jäätmeseaduse muudatused, millega võeti üle jäätmete raamdirektiiv 2008/98/EÜ. Muudatused sisaldasid muuhulgas jäätmehierarhia põhimõtte rangemat kehtestamist. Jäätmehierarhia põhimõtte järgi tuleb jäätmepoliitikas kasutada esmajärjekorras selliseid valikuvõimalusi, millel on parim üldine keskkonnavaline tulemus. Jäätmehierarhia prioriteetide järjestus on järgmine: vältimine; korduskasutamiseks ettevalmistamine; ringlussevõtt; muu taaskasutamine, nt energiakasutus ning kõrvaldamine. 21. juunil 2012 kiitis Vabariigi Valitsus heaks „Riigi jäätmekava 2014-2020“ koostamise ettepaneku. Koostatava jäätmekava strateegiline eesmärk on jäätmehierarhia põhimõtte rakendamine, sealjuures on rõhk eelkõige jäätmetekke ja majanduskasvu omavahelise seose katkestamiseks vajalike meetmete välja töötamine.

Jäätmete taaskasutamise osakaal kogu jäätmetekkes tõuseb üsna vaevaliselt, kuna jäätmete liigiti kogumine pole arenenud planeeritud mahuks. Nii SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse (edaspidi *KIK*) keskkonnaprogrammist kui ka Ühtekuuluvusfondist on viimaste aastate jooksul toetatud jäätmejaamade ja jäätmekäitluskeskuste rajamist, kuid jäätmete taaskasutamise tehnoloogiate ja keskkonnateadlikkuse areng on olnud tagasihoidlik. 2010. aasta seisuga on omavalitsused rajanud üle Eesti rohkem kui 60 jäätmejaama kohalikelt elanikelt olmes tekkinud taaskasutatavate jäätmete vastu võtmiseks. Keskkonnaprogrammist on aastatel 2010-2011 rahastatud jäätmekäitluse projekte ca 3,5 miljoni euro ulatuses. Peamiselt on toetatud jäätmejaamade rajamist. Ühtekuuluvusfondist on aastate jooksul otsustatud jäätmete taaskasutamist toetada 23 miljoni euroga, sh on toetatud plastjäätmete töötlemist ja taaskasutamist; bio- ja ehitusjäätmete taaskasutamist. Eriti terav probleem valitseb põlevkivi töötlemisel tekkivate jäätmete (poolkoks ja koldetuht) osas, kuna endiselt ei suudeta vähendada tekkiva poolkoksi ja koldetuha hulka ning ei ole suurenenud ka nende taaskasutus⁶.

---

⁶ Täpsem ülevaade peatükis 1.3 Maavarad.

Jäätmete taaskasutamisele pole kaasa aidanud ka biolagunevate jäätmete liigiti kogumine – biolagunevate jäätmete osakaal on endiselt üle poole ladestatavate jäätmete hulgast. Biolagunevate jäätmete eraldikogumine rakendub aeglaselt, kuna kohalike omavalitsuste rajatav taristu on aeganõudev ja puuduvad ka ametlikud komposti kvaliteedinõuded. Jäätmete põletamise ja mehaanilis-bioloogilise töötlemisega⁷ on alustatud, kuid need ei ole veel saavutanud täisvõimsust. Aastal 2011 muudeti keskkonnaministri 3. augusti 2009. a määrust nr 47 „Meetme „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine“ tingimused“, millega suurendati toetatavate tegevuste ringi, et suurendada jäätmete taaskasutamist. Jäätmete põletustehase (Iru jäätmepõletustehas) kui ka mitme jäätmete mehhaanilis-bioloogilise käitluskeskuste rajamine loovad eelduse, et aastal 2013 väheneb märgatavalt senine tavajäätmete ladestamine ning väheneb ka biolagunevate jäätmete osakaal ladestavates jäätmetes.

2011. aastal telliti uuring - “Vanaõli ja PCB-õli kogumine ja töötlemine Eestis”. Selle eesmärgiks on välja selgitada sammud vanaõli kogumise ja käitlemise paremaks korraldamiseks. Uuring on seotud nii uue jäätmete raamdirektiivi (2008/98/EÜ) kui ka PCB direktiivi (96/59/EÜ) nõuete täitmisega. Varasema uuringu raames tehti kindlaks, et Eestis tekkivast vanaõlist koguti jäätmekäitlusettevõtete poolt kokku ja käideldi vaid umbes 25%. Keskkonnainspeksioon kontrollis 2011. aastal 1456 jäätmekäitlusnõuete täitmist, millest 266 juhul alustati rikkumismenetlusega. Kohalikud omavalitsused alustasid 224 rikkumismenetlust. Keskkonnaamet koristas jätkuvalt riigiomandis olevatelt maadelt kokku 279,29 tonni jäätmepõletustehase, sh rehve 223,66 tonni, muud tavajäätmeid 53,03 tonni ja ohtlikke jäätmepõletustehase 2,6 tonni. Riigimetsa Majandamise Keskus koristas riigimetsas 2011. aastal kaks korda enam prügi kui 2010. aastal – 317 tonni. Koguseliselt moodustas märkimisväärse osa koristatud 317 tonnist prügist kaks üksikjuhtumit, kuid üldiselt oli riigimetsade prügistatus sarnane eelmise aastaga.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Aastal 2030 on tekkivate jäätmete ladestamine vähenenud 30% ning oluliselt on vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust.*** Riigi jäätmekava 2008-2013 eesmärk: ***Jäätmete ladestamise vähendamine, jäätmete taaskasutamise suurendamine ning tekkivate jäätmete ohtlikkuse vähendamine.*** Tänu laiaulatuslikule prügilate korrastamisele on oluliselt vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust keskkonnale. Jäätmete taaskasutamine ja liigiti kogumine on aidanud mõnevõrra vähendada prügilasse ladestatavate jäätmete kogust. Suurim edasimineku jäätmete taaskasutamisel toimub juba lähiaastate jooksul, kui jäätmete põletamine ja mehaanilis-bioloogiline töötlemine saavutavad oma täisvõimsuse. Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise edendamiseks kujunevad samas lähimate aastate suuremateks väljakutseteks kohalike omavalitsuste jäätmekäitluse korraldamise võimekuse ning elanikkonna keskkonnateadlikkuse kasvatamine.

---

⁷ Antud käitlusviis võimaldab eraldada suure osa energiaväärtuslikest segajäätmetest, mida on võimalik põletada tsemendiahjudes. Sellisena on mehaanilis-bioloogiline töötlemine käsitletav ühe osana jäätmete taaskasutusprotsessist, mille abil saab vähendada järelsortimisel ülejäävat segaprügi mahtu 50–60%.

1.2 Pinna- ja põhjavee seisundi säilitamise ning parandamise tegevusprogrammide väljatöötamine ja rakendamine

Riikliku keskkonnaseire järgi ei ole enamike jõgede seisund 2011. aastal halvenenud ning enamus jõgesid kuulub kvaliteediklassi „hea“/„väga hea“. Sarnaselt varasematele aastatele oli ka 2011. aastal probleemseim üldlämmastiku kõrge tase. 1. aprillil 2010 kinnitati Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 118 kõigi Eesti vesikondade (Lääne-Eesti, Ida-Eesti ja Koiva vesikond) veemajanduskavad. Iga vesikonna jaoks koostatud veemajanduskavad näevad ette kõikide vete (nii pinna- kui põhjavee) hea ja loodusliku seisundi saavutamise hiljemalt 2015. aastaks. Kõik vajalikud tegevused on koondatud meetmeprogrammiks, mille rakendamise hinnanguline kogumaksumus on ligikaudu 1,6-1,9 miljardit eurot. Peamised probleemid, mille lahendamisele veemajanduskavade rakendamisel keskendutakse, on seotud reostusega reoveepuhastitest, põllumajandustegevusest tekkiva reostusega ning jõgede paisutamise või tõkestamisega.

Keskkonnaseire andmetel on Peipsi Suurjärve seisund kesine ning Lämmijärve ja Pihkva järve seisund halb. See on põhiliselt tingitud veekogude reostumisest taimtoitainetega, peamiselt lämmastiku ja fosforiga.⁸ 1997. aastal moodustatud piiriveekogude Eesti-Vene ühiskomisjonis lepiti 2011. aastal veekogude seisundi parandamiseks aastateks 2012–2015 kokku järgmistes ettepanekutes:

- vähendada hajureostust põllumajandusest, kasutades hea põllumajandustava põhimõtteid;
- tõhustada asulates puhastusseadmete tööd, lähtudes HELCOMi nõuetest;
- vähendada toitainete koormust, eriti fosfori osas;
- selgitada välja eriti ohtlikud reostusallikad, mis vajavad kohest abinõude rakendamist.

Peamiselt Euroopa Liidu struktuurivahendite abil, kuid ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnaprogrammi toel on aastatel 2010-2011 rahastatud ligi 200 veemajanduse infrastruktuuri projekti summas 160 miljonit eurot. Projektide eesmärk on tagada võimalikult suurele hulgal Eesti elanikest kvaliteetne joogivesi ning nõuetele vastavad reovee puhastamise võimalused aastakümneteks. Suurimad projektid olid Viimsi valla veemajandusprojekt maksumusega 12,8 miljonit eurot ning Narva-Jõesuu veemajandusprojekt maksumusega 7,7 miljonit eurot.

2010. aastal valmis mitu suuremahulist ühisveevärgi ja kanalisatsiooniprojekti, mis tagasid kvaliteetse joogivee ja kanaliseerimisvõimaluse linnade ja suuremate asulate elanikele. Üks suuremaid 2010. aastal lõpetatud projekte oli Matsalu valgala piirkonna veeprojekt (ligi 53 miljonit eurot). Projekti tööd keskendusid seitsmesse omavalitsusse: Haapsalu linna, Ridala, Risti, Taebla, Oru, Noarootsi ja Vormsi valda, kus rekonstrueeriti ja ehitati 40 km veetorustikku ja 46 km kanalisatsioonitorustikku. Samuti lõpetati 2011. aastal struktuurifondide programmiperioodi 2004–2006 mahukaim veeprojekt „Emajõe-Võhandu valgala veemajandusprojekt“. Projekti oli kaasatud 28 omavalitsust ning Kogu projekti piirkonnas on pärast projekti lõppu ühisveevärgi ja kanalisatsiooniga liitunud või võimalik liituda 47 600 inimesel.

⁸ Peipsi järve seisundi parandamise meetmete tulemuslikkus. Riigikontrolli aruanne Riigikogule. Tallinn, 26. märts 2012.

(<http://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=11467&AuditId=2233>)

Peamine põhjus miks Eesti ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni infrastruktuur nii suuremahulisi investeeringuid vajab on see, et süsteemid on enam kui 30 aastat vanad ja amortiseerunud. Projekte viivad ellu kohalikud omavalitsused ja vee-ettevõtted, mistõttu on projektide omafinantseeringu katmine sageli üle jõu käiv. Seetõttu ei ole Eesti suutnud tähtaegselt täita ka mitmete reoveekogumisalade asulareovee puhastamise ja joogivee direktiivi nõudeid. Nõuetekohaselt töötavate reoveepuhastite 100%-list osakaalu ei suudetud asulareovee puhastamise direktiivi (91/271/EMÜ) järgi saavutada 2011. aasta lõpuks – osakaal jäi 72% piiresse. Põhjuseks see, et paljude nimetatud reoveepuhastite rekonstrueerimine alles käib Ühtekuuluvusfondi projektide raames. Eesmärk saavutada nõuetekohaste reoveepuhastite 100%-line osakaal üle 2000 inimekvivalendi reostuskoormusega reoveekogumisaladel on seatud aastaks 2015.

2010. aasta lõpust alates saab taotleda toetusi vooluveekogude hea seisundi parandamiseks. Meetme „Vooluveekogude seisundi parandamine“ projektide rahastamise toetuseks on perioodiks 2007-2013 kavandatud Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondist 19,2 miljonit eurot, kusjuures avatud taotlusvooru raames kasutatakse sellest 9,6 miljonit eurot. Toetatakse jõgedel kalapääsude rekonstrueerimist ja rajamist olemasolevale paisule, määruses nimetatud jõgede lõhelaste kudemiselpaikade taastamist, sootide avamist ja endiste jõesängide taastamist, kopratammide lammutamist jne. Projektid peavad aitama kaasa veeseaduse rakendamisele. Vastavalt veeseadusele on paisude omanikel kohustus 1. jaanuariks 2013 tagada kalade vaba läbipääs keskkonnaministri määruses „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ nimetatud veekogudel. Ülejäänud vooluveekogudel peavad paisutajad veekogu paisutamiseks omama vee-erikasutusluba 2013. aasta 1. jaanuariks ning tagama vee-erikasutusloa andja põhjendatud nõudmisel kalade läbipääsu 2015. aasta 1. jaanuariks.

2011. aastal hinnati üleujutusohuga seotud riskid, mille raames tuvastati Eestis asetleidnud üleujutused, eristati neist olulise kahjuliku mõjuga üleujutused ning määrati üleujutusohuga seotud olulisemad riskipiirkonnad. Hinnang toob välja 20 riskipiirkonda, mille hulka kuuluvad nii Tallinn, Tartu kui ka Pärnu, samuti mitmed väiksemad paigad nagu Häädemeeste, Hanila ja Haaslava vallad. Poolt neist aladest ohustab rannikumere veetaseme tõus, teiseks oluliseks üleujutuste põhjustajaks on sademed ja lumesulavesi.

Riiklik keskkonnaseire näitab, et maapinnalähedaste veekihtide põhjavee nitraatide sisaldus oli 2011. aasta lõpu seisuga kõikjal alla joogivee kehtestatud piirsisaldust ja Euroopa Liidu poolt kehtestatud kvaliteedistandardit (50 mg/l). Nitraadidirektiivi (91/676) seireprogrammi jõgede lävendites on aga nitraadi sisaldus perioodil 2010-2011 kasvanud. Selle põhjuseks on nii perioodi veerohkus kui ka lämmastikväetiste kasutamise tõus alates 2009. aastast⁹. Põllumajandustoetuste mõjul on põllumeestel paranenud võimalused kasutada enam väetisi ja selle tulemused kajastuvad ka paraku ka pinnavete veekvaliteedis.

---

⁹ „Nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ, veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest, täitmine Eestis 2008-2011“
(http://cdr.eionet.europa.eu/ee/eu/nid/envujkkbq/Nitrate_report.doc)

Märtsis 2011 kiitis Riigikogu heaks veeseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse, mis reguleerivad merekeskkonna kasutamist ja kaitset. Veeseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eesmärgiks on üle võtta kaks Euroopa Liidu direktiivi: merestrategia raamdirektiiv (2008/56/EÜ) ja laevade põhjustatud merereostuse vältimise direktiiv (2009/123/EÜ). Merestrategia raamdirektiiv näeb ette, et liikmesriigid võtavad tarvitusele abinõud, millega säilitatakse või saavutatakse hiljemalt aastaks 2020 oma mereala hea keskkonnaseisund. Direktiivi kohaselt on mereala keskkonnaseisund hea, kui see võimaldab merd jätkusuutlikult kasutada seda võimalikult vähe kahjustades.

Eesti mereala hea keskkonnaseisundi saavutamise eesmärgil hinnati 2011. aastal mereala keskkonnaseisund ning aruanne selle kohta valmis 2012. aastal. Hinnangu eesmärgiks on kasutades rahvusvaheliselt aktsepteeritud meetodikat ja lähenemist koostada hetkeseisu ülevaade Eesti jurisdiktsiooni all oleva mereala seisundist ja seda mõjutavatest surveteguritest. Mereala keskkonnaseisundi hinnangu aruande näol valmis esimest korda Eestis laiaulatusliku mereekspertide koostöö tulemusena komplekselt kogu mereala kattev merekeskkonna alane ülevaade, seni käsitleti merega seotud teemasid ja alasid üksikjuhtumitena.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt alustati juba 2009. aastal "Eesti merenduspoliitika 2011-2020" eelnõu koostamist, mis seab üheks prioriteediks ohutu, turvalise ja paranenud merekeskkonna seisundiga merenduse. Üheks eesmärgiks on muuhulgas seatud Läänemere keskkonna seisundi parandamine. Eelnõu oli Riigikogus arutlusel märtsis 2012.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: *Saavutada pinnavee (sh rannikuvee) ja põhjavee hea seisund ning hoida veekogusid, mille seisund juba on hea või väga hea.* Veemajanduskavade kinnitamisega on loodud eeldus pinnavee ja põhjavee hea loodusliku seisundi saavutamiseks aastaks 2015. Vee kaitse ja kasutamise efektiivsemaks korraldamiseks tuleb senisest veelgi enam tähelepanu pöörata intensiivistuvast põllumajandustootmisest pärineva reostuse piiramisele ja reovee nõuetekohasele puhastamisele. Üks lähiaastate suurem väljakutse ongi seotud kohalike omavalitsuste ja vee-ettevõtjate suutlikkusega teha vajalikke investeeringuid reovee kokkukogumiseks ja nõuetekohaseks puhastamiseks.

1.3 Maavarad

10. märtsil 2011 kiitis Vabariigi Valitsus heaks „Ehitusmaavarade kasutamise riikliku arengukava 2011–2020“, mille eesmärk on määratleda riigi huvi ja selle alusel lahendada ehitusmaavarade kaevandamise ning kasutamisega seotud vastuolud ja probleemid, kindlustades järjepideva varustatuse nimetatud ehitustoormega. Arengukava rakendusplaan keskendub eelkõige ehitusmaavaradega varustuskindluse arvutamise mudeli koostamisele, kaevandamisega rikutud ja mahajäetud karjääride revisjonile ja mahajäetud karjääride korrastamisele.

Põlevkivi kaevandamise mahtu on viimaste aastate jooksul suudetud hoida alla 20 miljoni tonni aastas (ca 15 miljonit tonni aastas) ning tänu piisavale põlevkivienergiaga varustatusele on Eesti energeetiline sõltumatus viimase kümne aasta jooksul järjepidevalt suurenenud. Samas ei ole suudetud vähendada põlevkivi

töötlemisel tekkiva poolkoksi ja koldetuha hulka ning ei ole suurenenud ka nende taaskasutus. Põlevkivitööstuse keskkonnamõju vähendamine on suur väljakutse, kuna elektri tootmisel põlevkivist tekib ligi 70% Eestis tekitatud CO₂ õhuheitmest, 80% ohtlikest jäätmetest, 70% tavajäätmetest ning 80% kulutatakse Eestis kasutatud vee kogusest. Edaspidi peab senisest rohkem tähelepanu pöörama põlevkivi kaevandamise ja töötlemise protsessis kasutatava tehnoloogia arendamisele ning leida põlevkivitööstuse jäätmetele uusi taaskasutusvõimalusi.

“Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008-2015” raames anti 2010. aastal hinnang Eesti põlevkivimaardla põhjaveevarule. Eesmärk oli anda ülevaade Ida-Virumaa põhjaveevarust ja põhjavee liikumisest Eesti põlevkivimaardla piirkonnas. Töö tegemiseks kasutati põhjaveeseire andmeid, maavarade otsingu, geoloogilise ja hüdrogeoloogilise kaardistamise materjale, karjääride käitamise kogemusi ning vee sissevoolu pikaajaliste vaatluste andmeid. Uurimistöö järgi vastab kõigi põhjaveekogumite, välja arvatud Ordoviitsiumi Ida-Viru põlevkivibasseini põhjaveekogumi keemiline seisund Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiiviga kehtestatud põhjavee hea seisundi näitajatele.

2011. aastal võeti vastu kaks avalikkuse jaoks olulist otsust: peatati mitme kaevandaja kaevandamislubade menetlus seoses ettepanekuga Nabala Maastikukaitseala moodustamiseks ning jäeti kooskõlastamata taotlus Toolse ja Rakvere fosforiidimaardlas üldgeoloogilise uurimistöö loa saamiseks. Ka Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011-2015 seab eesmärgiks tagada Nabala kartsiala ja Tuhala Nõiakaevu säilimise. Fosforiidimaardla uurimisloa taotluse kooskõlastamata jätmise otsusega kujundati selge positsioon, et fosforiit ei ole Eestis selle tegevuse keskkonnohtrikkuse tõttu kaevandatav.

Turbaalad hõlmavad Eesti territooriumist 1,2 miljonit hektarit ehk 22,5% maismaast. 2010. aasta lõpus täiendati Eesti turbaalade kaitse ja säästliku kasutamise aluseid, mille eesmärk on kujundada ja sõnastada erinevate huvigruppide (keskkonnakaitsjad, maavarade kaevandajad, metsakasvatajad jt) vahel konsensuslikul alusel põhimõtted ja tegevused, mis tagaksid turbaalade kaitse ja säästliku kasutamise lähima paarikümne aasta jooksul. 13. jaanuaril 2011. aastal võeti vastu kaevandamisega rikutud mahajäetud turbaalade nimekiri, mis võimaldab edaspidi eelisjärjekorras anda kaevandamiseks alasid, mis on juba rikutud. Eestis on üle 6000 hektari mahajäetud turbaala, millel pole enam kaevandamisväärtset turbavaru, kuid mis ei ole ka looduslikult taastaimestunud.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Maavarade keskkonnasõbralik kaevandamine, mis säästab vett, maastikke ja õhku, ning maapõueressursi efektiivne kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega.*** Põlevkivijäätmed (eelkõige poolkoksi ja koldetuht) moodustavad ligi 80% kogu Eesti jäätmetekkest. Seetõttu on ääretult oluline vähendada kaevandamisel ja töötlemisel tekkivate jäätmete hulka ja muuta antud protsesse keskkonnasõbralikumaks. Kuna põlevkivi töötlemisel tekkiva poolkoksi ja koldetuha hulka pole aastate jooksul suudetud oluliselt vähendada ning ka nende taaskasutus pole oluliselt suurenenud, siis tuleb jõulisemalt suunata teadus- ja arendustegevust nii jäätmetekke vähendamiseks kui ka olemasolevate jäätmete taakasutamiseks. Uudsete tehnoloogiate arendamine ja kasutuselevõtmine peaks saama tulevikus üheks märksõnaks maapõueressursi efektiivsemal kasutamisel.

1.4 Mets

15. veebruaril 2011. aastal kinnitas Riigikogu "Eesti metsanduse arengukava aastani 2020", mille põhieesmärk on tagada, et metsad oleksid ka edaspidi mitmekesised, elujõulised ja tootlikud. Metsanduse jätkusuutlikkuse tagamiseks näeb aastani 2020 koostatud arengukava ette muuhulgas metsauuendustööde tegemise vähemalt poolel uuendusraiealadest, puidukasutuse suurendamise juurdekasvu ulatuseni ja elurikkuse säilitamiseks vähemalt 10% metsamaa pindala kaitse alla võtmise. Lisaks toob arengukava välja metsa- ja puidutööstuse majandusliku tähtsuse Eestile, pidades silmas selle pidevat ja jätkusuutlikku arendamist ning efektiivsust. Metsanduse arengukava rakendusplaan aastateks 2012-2020 kiideti Vabariigi Valitsuses heaks 19.07.2012.

Tulenevalt metsanduse arengukava aastani 2020 rakendamisest moodustas Keskkonnaministeerium 2011. aasta lõpus sektoriülese metsandusnõukogu. Nõukogu moodustati keskkonnaministrile nõuandva organina metsapoliitika majanduslike, sotsiaalsete, kultuuriliste ja keskkonnaalaste eesmärkide ja metsanduse arengukava täitmise soodustamiseks ja jälgimiseks (sh 10-aastase perioodi raiemahtude ülevaadete analüüs ja ettepanekute koostamine). Metsandusnõukogu koondab eksperte ning vabakondade ja parlamendi esindajaid.

1. jaanuaril 2012 jõustusid tulumaksuseaduse muudatused, mis aitavad kaasa kestlikumale metsakasutusele ning edendavad metsa väikeomanike metsa majandamist. Muudatustega luuakse raieõiguse ja raiutud metsamaterjali võõrandamise maksuarvestusele erikord, millega lubatakse alates 2012. aastast saadud tulust maha arvata kuni kolme võõrandamisele järgneva aasta jooksul tehtud metsa majandamise kulud.

Riigile kuulub 40% metsamaast ja seda hoiab, kasvatab ning majandab Keskkonnaministeeriumi haldusalas tegutsev Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi *RMK*). *RMK* hallatava metsamaa pindala on 831 416 ha ja riigimetsa tagavara on 148 mln m³. Rahvusvahelise metsa-aasta raames istutati 2011. aastal riigimetsa rekordarv puid – 13,4 miljonit. Samuti lõpetati 2011. aastal kuus aastat kestnud EL koostööprojekt Soome ja Lätiga, mille käigus kirjeldati Eestis 35 000 pärandkultuuri objekti. Lisaks 35 000 objekti kaardistamisele osales projekti käigus korraldatud pärandkultuuri teabepäeval ja üritustel enam kui 8000 inimest.

2008. aastal alustatud E-veoselehe projekt lõpetati 2011. aastal, kui Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu (edaspidi *EMPL*) ja Elioni koostöös käivitus elektroonilise veoselehe infosüsteem, mis võimaldab ettevõtetel kasutada paberdokumentide asemel e-veoselehti. Siiani täideti Eestis aastas umbes 350 000 paberkandjal veoselehte. Esimesena liitus paberivaba metsaveo süsteemiga Riigimetsa Majandamise Keskus. Praeguseks on lisaks Eesti suurimale metsavedude korraldajale sõlminud lepingu e-veoselehe kasutamiseks veel 74 metsa- ja puidusektori ettevõtet.

Eestis on kokku ligikaudu 97 000 erametsaomanikku. Eesti erametsanduse arendamiseks taotletakse Euroopa Liidu ja siseriiklike metsandustoetusi. EL metsandustoetused on Eesti maaelu arengukava 2007-2013 metsandusmeetmed, mida

rahastatakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Siseriiklikud metsandustoetused on riigieelarvest finantseeritavad toetused erametsanduse edendamiseks. 2011. aasta lõpuks on maaelu arengukava raames on läbi viidud üle 1000 metsa majandusliku väärtuse parandamise projekti, üle 50 metsasaadustele lisandväärtuse andmise projekti, ligikaudu 100 kahjustatud metsa taastamise ja metsatulekahju ennetamise projekti. Samuti on maaelu arengukava kaudu 2011. aastal toetatud enam kui 54 000 hektaril Natura 2000 erametsamaa säästvat kasutamist. 30. märtsil 2012 jõustunud erametsanduse siseriiklike toetuste määruse kohaselt eraldatakse 2012. aastal erametsandusele 3,8 miljonit eurot, et parandada erametsaomanike teadlikkust vastutustundlikust metsamajandamisest.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: *Metsakasutuses ökoloogiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike vajaduste tasakaalustatud rahuldamine väga pikas perspektiivis (pikemas kui strateegias käsitletud aeg 25 a)*. Metsakasutuse vajaduste tasakaalustatud rahuldamiseks on astunud suur samm edasi "Eesti metsanduse arengukava aastani 2020" kinnitamisega. Arengukava täiemahulisel rakendamisel tagatakse metsade mitmekesisus, tootlikkus ja elujõulisus vähemalt aastani 2020. Puistute õigeaegne ja tasakaalustatud mahus raie, metsade kiire uuendamine ning metsade kaitse on viimase poolsajandi jooksul oluliselt suurendanud metsade pindala ja tagavara, mille näol on tegu ühe suurima Eesti rikkusega nii looduslikus kui ka majanduslikus mõttes. Eestile omaste metsaliikide säilimiseks tuleb rangelt kaitstava metsamaa osakaalu hoida ka edaspidi 10% juures kogu metsamaa pindalast ning tagada ka selle tüpoloogiline esinduslikkus.

1.5 Kalad

Eesti kaluritele majanduslikult oluliste kalaliikide (räim, kilu, lõhe, meriforelli) varudest heas seisus olevate kalavarude osakaal oli 2010. aastal 38% ning 2011. aastal 41%. Kalapüük nii Läänemerest kui ka siseveekogudest on võrreldes eelmiste aastatega kõvasti langenud – kokku püüti 2011. aastal 66 tuhat tonni toorkala (Läänemerest 63 351 ja siseveekogudest 2 650 tonni), mis on 20% vähem kui 2010. aastal. Antud koguse hulgas pole arvestatud ebaseaduslikult püütud kala kogust, mis võib moodustada hinnanguliselt kuni 20% kogu väljapüütud kala kogusest.

2010. ja 2011 aastate jooksul on Eesti jõgedesse asustatud ühtekokku 268 800 lõhe ja 270 500 meriforelli noorkala, lisaks merelahtedesse 13 700 kaheaastast meriforelli. 2011. aastal alustati Kasari, Pirita, Loobu, Mustoja ja Kunda jõe ökoloogilise seisundi parandamise projektiga. Projekt aitab kaasa kalapopulatsioonide, sealhulgas nii rannikumeres kui ka siseveekogudel elunevate siirdekalade kaitsele. Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule või selle lõigule ehitatud paisul tuleb tagada kalade läbipääs üles- ja allavoolu liikumiseks 2013. aasta 1. jaanuariks.

Aastate jooksul asustati Eesti siseveekogudesse angerja, karpkala ja vähi noorjärke. 2011. aastal asustati Võrtsjärve, Vagula, Kuremaa ja Kaiavere järve ning Saadjärve üle 180 tuhande ettekasvatatud noorangerja. Karpkala kahesuviseid noorkalu asustati ca 20 tehisveekogusse kokku 2 250 kilo. Jõevähi kahesuviseid noorjärke asustati jõgedesse 2010. aastal 27 tuhat ja 2011. aastal 10 tuhat isendit.

Läänemere kilu ja räime pikaajaliste majandamiskavade koostamine on edasi lükkunud, kuna Euroopa Komisjon ei ole vastavat eelnõu veel algatunud.

2010. aasta augustis kiitis Vabariigi Valitsus heaks kalapüügiseaduse muudatused, mis ohjeldavad ebaseaduslikku kalapüüki, täpsustavad harrastuskalapüügiks kasutatavaid püügivahendeid ja kalastuskaardi taotlemise algusaega ning võimaldavad kalastuskaardi elektroonilist väljastamist. "Harrastuskalapüügi arengukava aastateks 2010-2013" raames võeti nii 2010. kui ka 2011. aastal vastu keskkonnaministri määrus "Ajutised püügikitsendused, harrastuspüügiõiguse tasu, püügivahendite piirarv harrastuslikul kalapüügil 2012. aastal". Määrus reguleerib harrastuslikku kalapüüki riigile ja kohalikele omavalitsusele kuuluval veekogul ning eraomanikule kuuluval avalikuks kasutamiseks määratud veekogul.

Keskkonnajärelevalve statistika näitab, et läbi aastate on enim rikkumisi tuvastatud just kalapüügi valdkonnas. Peamiseks põhjuseks võib lugeda kindlasti püügihuviliste rohkust. Jätkuvalt on suurimaks probleemiks ebaseaduslikult, ilma nõutava tähistuse ja märgistusega püügile seatud püügivahendid. Levinumad seaduserikkumised on veel loata kalapüük, püük keelatud ajal või keelatud kohas. 2010. aastal avastas Keskkonnainspeksioon 1 451 ja 2011. aastal 1 420 kalapüügiga seotud rikkumist. Alates 2010. aastast on Peipsi järvest ja Lämmijärvest puhastusaktsioonide käigus eemaldatud 1892 vana nakkevõrku. Alates 2011. aastast on Liivi lahest Kihnu ja Manilaiu ümbrusest eemaldatud 223 tähistamata ja märgistamata ehk ebaseaduslikult püügile seatud nakkevõrku. Läänemere tursavarude kaitseks koostati 2011. aastal Euroopa Liidu nõuetest tulenevalt riiklik programm "Estonian fisheries control action program for the Baltic Sea in 2012", millega reguleeritakse Eesti Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnainspeksiooni kohustusi Läänemerel.

Perioodil 2010-2011 on keskkonnaprogrammist toetatud kalavarude taastootmist, kalandusalaseid arendusprojekte ja teadusuuringuid ning kalavarude kaitset ja kontrolli 3,9 miljoni euro ulatuses. 2011. aastal alustati muuhulgas harrastuspüügiõiguse elektroonilise soetamise, tasu maksmise ja püügiõiguse kontrollimise vahendusteenuse projekti elluviimist. Projekti eesmärk on vahendusteenuse tagamine, mis võimaldab ajavahemikul 01.01.2012-31.12.2013 soetada püügiõigus (harrastuspüügiõigus ja kalastuskaart) nii Eesti Vabariigi kodakondsust või alalist elamisluba omavatel kui ka mitteomavatel isikutel ning välisriigi kodanikel ja mis võimaldab järelevalveasutustel kontrollida püügiõiguse olemasolu isikut tõendava dokumendi alusel isikukoodi põhised.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Tagada kalapopulatsioonide hea seisund ning kalaliikide mitmekesisus ja vältida kalapüügiga kaasnevat kaudset negatiivset mõju ökosüsteemile.*** Kalapopulatsioonide hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks arenguks on viimastel aastatel loodud head eeldused, alates kalavarude taastamise pikaajalisest kavandamisest ning kalavarude kasutamist reguleerivate õigusaktide korrastamisest kuni kalavarude ja nende elupaikade taastamise projektide algatamise ja rakendamiseni. Samas on viimaste aastate intensiivne kalapüük aga kalavarusid vähendanud, paljud kaladele olulised kudealad ning elupaigad on hävinenud või on ligipääs nendele tõkestatud seoses jõgedele rajatud paisudega.

Seetõttu tuleb püügivõimalused hoida rangelt vastavuses kalavarude tegeliku olukorraga. Ideaalseks saab pidada olukorda, kus kalakasvatustlikku taastootmist ei pea enam toimuma.

1.6 Ulukid

Jahiulukite 2011. aasta seire andmetel on tõusnud punahirve ja põdra arvukus, metssea ja kähriku arvukus on jätkuvalt kõrge. Järsemat langustendentsi näitab metskitse ning laugemat jänese ja ilvese arvukus.

Üks olulisemaid saavutusi on uue jahiseaduse eelnõu osas huvigruppidega kokkuleppele jõudmine, mille tulemusel esitati jahiseaduse eelnõu ministriumitele kooskõlastamiseks 31. augustil 2012. Uue jahiseaduse eelnõud hakati koostama juba 2009. aastal. Uue seaduse üks põhieesmärke on jahimeeste ja (metsa)maaomanike senisest paremale koostööle aluse panemine.

Jahindust on 2010. ja 2011. aasta jooksul keskkonnaprogrammist toetatud 429 tuhande euroga. Toetatud on nii ulukiasurkondade seiret ja rakendusuringuid, ajakirja „Eesti Jahimees“ väljaandmist kui ka jahindusalaste koolituste korraldamist.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: **Tagada jahiulukite ja muude ulukite liikide mitmekesisus ning asurkondade elujõulisus.** Jahiulukite seire tulemuste operatiivne arvestamine aitab tagada liikide mitmekesisuse ja elujõulisuse. Uue jahiseaduse eelnõuga pannakse alus Eesti jahindustegevuse paremale korraldusele.

1.7 Muld ja 1.8 Maakasutamine

Keskkonnategevuskavas planeeritud mullaseaduse koostamine, mulla säästliku kasutamise tegevuskava ja mullapoliitika väljatöötamine on edasi lükatud, kuna hetkel puudub Euroopa Liidus mullakaitse otsene regulatsioon EL Nõukogus vastu võtmata mulla raamdirektiivi (KOM(2006) 232) näol. Mullakaitset Eestis reguleerivad osaliselt hetkel keskkonnastutuse seadus, saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadus, maapõueseadus ja maaparandusseadus.

Riikliku mullaseire käigus seirati 2010. aastal Laaniste, Holtsi, Kiislimõisa ja Kuningamäe alasid. Seire järgi on huumushorisoni tusedus väga erinev, kuid siiski kõikjal piisav, et tagada normaalsed tingimused taimede kasvuks ja muldade harimiseks. Lisaks muutus muldade happesus aastate jooksul vähe, kuid saavutamaks taimede kasvuks ja arenguks optimaalset pH taset, tuleks happelise lähtekivimiga muldadel jätkuvalt teostada lupjamist. 2011. aastal seirati mulla olukorda Laheva, Kuningamäe, Ravaküla, Risti, Rõhu uurimisaladel. Ka 2011. aasta mullaseire uurimisalade huumushorisoni tusedused on küll väga varieeruvad, kuid samas on huumushorisoni tusedus kõikidel aladel piisav, et tagada normaalsed tingimused taimede kasvuks ja muldade harimiseks. Samuti on üldiselt mullad aastate jooksul muutunud happelisemaks, kuivõrd meil on tegemist happelise lähtekivimiga aladega ja seetõttu tuleb teostada perioodilist lupjamist, saavutamaks taimede kasvuks ja arenguks optimaalne pH tase.

Põllumuldade orgaanilise aine ja viljakuse säilitamiseks ning erosiooni vältimiseks on rakendatud mitmeid EL ühise põllumajanduspoliitika meetmeid ja on makstud mullakaitse nõuete täitmisega seotud toetusi. Põllumajandusuuringute keskus on maaelu arengukava II telje toetuste püsihindajaks, tehes selle jaoks muuhulgas ka mullauuringuid. Eesti Maaviljeluse Instituudilt ja Eesti Maaülikoolilt on 2010-2011 tellitud mitmeid rakendusuuringu (mullastikukaartide ja andmebaaside uuendamine, minimeeritud mullaharimine ja mullaharimise intensiivsus). Maaülikooli mullateaduse osakonna teadlaste ja doktorantide mullateema uuringud ja tööd on teaduslikuks aluseks meetmete ja poliitika väljatöötamisel. Samuti on lõppjärgus Eesti mullastikukaartide andmebaasi uuendamine. Korraldatud on erinevaid muldade, sh põllumuldade jätkusuutliku kasutamise teemalisi infopäevi, koolitusi, täiendatud infot kodulehtedel, avaldatud uuringuid ja artikleid.

Polüfunktsionaalse ja jätkusuutliku maakasutuse soodustamiseks jätkub mitmesuguste EL ühise põllumajanduspoliitika pindala- ja loomapõhiste toetuste ning investeeringutoetuste andmine, millega aidatakse kaasa jätkusuutliku põllumajanduse (sh maakasutuse) toimimisele.

Maastikureostuse likvideerimiseks on astunud suur samm edasi kui 2011. a valmistati ette ja 2012. aastal avati võimalus küsida KIK-lt toetust maastikku reostavate lagunenu hoonete lammutamiseks. Toetust on võimalik küsida kasutusest välja langenud ja lagunenu põllumajandus-, tööstus- või militaarehitise või -rajatise likvideerimiseks. Esimeses voorus esitati 51 taotlust kogusummas 1 621 788 eurot, millest rahuldati 16 tondilosside lammutamise projekti toetussummas 925 705 eurot. Ka Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011–2015 seab üheks eesmärgiks meetme avamise nõukogudeaegse maastikureostuse (tondilosside) likvideerimiseks.

Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Keskkonnasõbralik mulla kasutamine ning loodus- ja kultuurmaastike toimivus ja säästlik kasutamine.*** Riikliku mullaseire tulemused näitavad, et Eesti muldade olukord on suhteliselt hea. Põllumuldade kaitset reguleeritakse edukalt maaelu arengukavaga, mille raames rakendatakse mitmeid meetmeid ja makstakse toetusi. Siiski tuleks mullakaitset edaspidi käsitleda terviklikumalt reguleerides põllumuldade kasutamise ja kaitse kõrval ka teiste muldade kaitset (nt metsamuldade). Praegu on mullavaldkonna süsteemne juhtimine endiselt puudulik ja erinevate ametkondade vastutusalad vajavad täpsustamist. Maastike säästlikuma kasutamise soodustamiseks on tehtud oluline samm maastikku reostavate lagunenu hoonete lammutamise toetuste andmisega. Toetuse taotlemise populaarsus näitab, et maastikureostuse likvideerimist ei peeta oluliseks mitte ainult riigi tasandil vaid ka ettevõtte ja üksikisiku tasandil.

Loodusvarade säästliku kasutamise ja jäätmetekke vähendamise valdkonna sotsiaal-majandusliku mõju hinnang

Loodusvarade säästliku kasutamise ja jäätmetekke vähendamise tegevusvaldkonna tegevuste elluviimisel on mõjutatud sihtrühmaks terve Eesti elanikkond, kuna elluviidavad tegevused on suunatud kogu Eestis leiduvate loodusvarade säästliku kasutamise edendamisele ja jäätmetekke vähendamisele.

Ulatuslik keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate sulgemine on vähendanud Eestis tegutsevate prügilate arvu. Prügilate arvu vähenemine mõjutab elanikkonda suurenenud kulude näol prügi äravedamisele, mis võib viia illegaalse prügistamiseni. Samas paraneb elukvaliteet keskkonnanõuetele vastavate prügilate abil. Pakendiaktsiis ja kohustusliku jäätmeveoga liitumine võivad suurendada leibkondade kulutusi ja muuta majanduslikke otsuseid, kuid mitte oluliselt. Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamisega vähendatakse survet keskkonnale ning edendatakse keskkonnateadlikkust, mis parandab üldist hoiakut keskkonna ja selle kasutamise suhtes.

Pinna- ja põhjavee kvaliteedi parandamisele suunatud tegevused aitavad parandada elukeskkonda tervisele ohutu joogivee tagamise näol. Erametsanduse toetamine tähendab küll kulutusi avalikule sektorile, kuid aitab tagada metsade jätkusuutlikku majandamist ning seeläbi metsaressursi säilimist. Metsad on elanikkonnale tähtsad eelkõige oma ressursside poolest, kuid väga väärtuslikud ka oma puhke- ja rekreatsiooni võimalustega. Kalapüügi reguleerimine võib tähendada teatud piirkondades ressursside piiramist ning tööhõive ning sissetulekute vähenemist, kuid kalavarude tasakaalus hoidmine tagab selle ressursi taastootmisvõime ning tarbijatele kättesaadavuse ka tulevikus. Jätkusuutlikule loodusressursside (vesi, maavarad, mets, kalad, ulukid, muld) kasutamisele suunamine mõjub positiivselt nii inimeste majanduslikule kui ka sotsiaalsele heaolule, kuna jätkusuutlik metsade, kalade, maavarade jm kasutamine võimaldab neid ressursse tarbida ka tulevikus.

Valdkond 2. Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamine

2.1 Maastikud

Eestis on looduskaitse all ca 18% maismaast (783 000 ha) ja 31% veealast. 2011. aasta seisuga koosneb Eesti Natura 2000 võrgustik 66 linnualast, kogupindalaga 12 592 km² ja 542 loodusalast, kogupindalaga 11 490 km². Kuna linnu- ja loodusalad suures osas kattuvad, siis on Eesti Natura 2000 võrgustiku kogupindala 14 752 km². 2011. aasta seisuga kokku 16 Ramsari ala kogupindalaga 2773 km², suurim neist on Matsalu rahvuspark (486 km²).

01. juuli 2011 seisuga on Eestis 932 kaitseala: 5 rahvusparki (Lahemaa, Karula, Soomaa, Vilsandi, Matsalu), 131 looduskaitseala, 150 maastikukaitseala ja loodusparki, 107 uuendamata eeskirjadega kaitseala, 539 kaitsealust parki ja puistut. Igasugune inim- ja majandustegevus on keelatud loodusreservaadis, mida on Eestis hinnanguliselt 1% kaitstavate alade pindalast.¹⁰

Hooldatud poollooduslike koosluste pindala suurenes 2011. aastal võrreldes eelmise aastaga 2000 hektari võrra – 25 400 hektarini. Mais 2011 kiitis LIFE+ projektide valikukomisjon heaks uudse “Linnalehmad” projekti. Projekti eesmärk on taastada ligi 250 hektarit roostunud Pärnu rannaniite ning rannikulõukaid, rajada hooldamiseks vajalik taristu (aiad ja loomade varjualused), luua kaitsealale külastusvõimalused ning viia läbi erinevaid üritusi rannaniidu naabruses olevatele elanikele ja Pärnu külalistele. Projekti elluviimist alustati 2012. aastal ning see kestab aastani 2016.

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 raames on Natura 2000 aladel asuvate poollooduslike koosluste (puisniidu, puiskarjamaa, rannaniidu, lamminiidu, soostunud niidu, sooniidu, loopealse, kadastiku, nõmme ja aruniidu) soodsa seisundi tagamiseks aastatel 2010–2011 poollooduslike koosluste hooldamise toetusena välja makstud 4,85 miljonit eurot. Perioodi lõpuks (aastaks 2013) on maaelu arengukavaga seatud eesmärk katta toetusega 35 000 ha, 2011. aasta seisuga oli kaetud 24 298,1 ha ehk 69% eesmärgist. Tegelik hooldatud poollooduslike koosluste pindala võib olla aga veel suurem, kuna poollooduslike koosluste hooldamiseks taotletakse ka teisi I ja II samba EL ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevaid pindalatoetusi, kuid nende kohta eraldi arvestust ei peeta. Riikliku keskkonnaseire tulemused näitavad, et poollooduslike koosluste (eriti loopealsete – 9300 hektarist hooldatakse korrapäraselt 1300) olukord ja säilimise perspektiiv Eestis on kehvalt halb. Selle üheks põhjuseks võib pidada asjaolu, et regulaarse hoolduse teostamine ei ole toetuste taotlejate hulgas piisavalt populaarne.

2011. aastal koostati juhend Eesti loopealsete ja kadastike hooldamiseks ja taastamiseks. Juhendi eesmärk on kirjeldada Eesti maastikuhooldusega seotud asutustele ja isikutele loopealsete ning kadastike elupaigatüüpe, anda ülevaade nende liigirikkuse kujunemise ja säilimise alustest, koondada üldisi juhtnööre koosluste optimaalseks majandamiseks ning luua teoreetiline aluspõhi alapõhiste hoolduskavade

¹⁰ Eesti looduse kaitse aastal 2011. Keskkonnateabe Keskus, Tallinn 2012.
(http://www.keskkonnainfo.ee/publications/lka_uus12.pdf)

loomiseks. Sarnased kavad on koostatud ka luhaniitude, rannaniitude, puisniitude ja puiskarjamaade ning aru- ja soostunud niitude hooldamiseks.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: *Mitmeotstarbeliste ja sidusate maastike säilitamine*. Natura 2000 alal asuvate poollooduslike koosluste hooldamine erinevate toetuste abil on suhteliselt hästi rakendunud – ca 70% eesmärgiks seatud aladest on praeguseks hooldamisega kaetud. Riikliku keskkonnaseire järgi on aga poollooduslike koosluste (eriti loopealsete) säilimise perspektiiv Eestis jätkuvalt halb. Olukorra parandamiseks tuleb populariseerida poollooduslike koosluste hooldamise toetuste taotlemist ja läbi viia uuenduslikke projekte nagu näiteks “Linnalehmad”.

2.2 Bioloogiline mitmekesisus

2008. aastal alustatud “Looduskaitse arengukava aastani 2020” kiideti heaks 26. juulil 2012. Looduskaitse arengukava on strateegiline dokument, mille eesmärk on tagada riikliku looduskaitsetegevuse süstemaatiline planeerimine ja loodusvarade läbikaalutud kasutamine ning liikide ja elupaikade säilimine.

Looduse mitmekesisuse säilitamiseks on Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatud olulisemad projektid Kasari luha ülesõitute rajamine luha hooldamise jätkusuutlikkuse tagamiseks ja niiskusrežiimi ning heina väljaveo tingimuste parandamiseks. Samuti on aastatel 2010-2012 tähistatud seni tähistamata kaitsealad ning uuendatud kaitsealade tähised looduses, mille eesmärgiks on tõsta elanikkonna teadlikkust kaitsealade ja nende piirangute osas. Viimastel aastatel on mitmel kaitsealadel algust tehtud soode taastamistöödega, mille käigus likvideeritakse kuivenduskraave ja vajadusel avatakse soomaastikku. Taastatud on Kuresoo raba rikutud rabaala ja Soomaa maastikke 105 hektaril. Taastamisel on nii Viru raba kui ka Rannu raba jääksood ning Hara soo ja Endla looduskaitseala looduslikud veerežiimid.

Kehtivate kaitsekorralduskavade ja liigitegevuskavade arv on jäänud kavandatud väiksemaks. Kui 2011. aastaks planeeriti kehtivate kaitsekorralduskavade arvuks 230, siis tegelikkuses oli neid 99 kokku (113 kaitstavale alale). Kinnitatud kavaga on kaitse korraldatud ca 23% kogu kaitstavast alast. Samuti on kehtivate liigitegevuskavade arv jäänud tagasihoidlikumaks, kui esialgu kavandati – 2011. aastal oli kehtivaid liigitegevuskavasid kokku 31 (45 liigile).

IUCN (Maailma Looduskaitse Liidu) punase nimestiku kategooriate vahel jagunevad Eesti liigid järgmiselt: äärmiselt ohustatud 1 liik (angerjas), eriti ohustatud 2 liiki (euroopa naarits ja mardikaliik *Limoniscus violaceus*), ohualtid 6 liiki, ohulähedased 12 liiki ning ohuvälised 429 liiki. Äärmiselt ohustatud kategoorias on jätkuvalt üks liik, aga kui 2007. aastal oli selleks Atlandi tuur, siis nüüd on angerjas, kes varem oli määratlemata staatusega. 2010. aasta lõpus kinnitati Euroopa naaritsa kaitse korraldamiseks aastateks 2010-2014 tegevuskava. Angerja kaitseks kehtestati 2011. aastal angerja ekspordi- ja impordikeeld väljapoole Euroopa Liitu.

Ohustatud kalaliikide kaitseks viiakse alates 2009. aastast läbi LIFE+ projekti „Elustiku kaitse Emajõe vanajõgedes Alam-Pedja NATURA 2000 kaitsealal“, mille raames taastatakse väärtuslike veeliste elupaiku ning taasasustatakse ja kaitstakse ohustatud Natura 2000 kalaliike. Projekti eesmärk on taastada Emajõe kalade

koelmualad ning suurendada Emajõe vanajõgede suudmeid setetest ja luhtadelt võsa puhastamise kaudu.

Võõrliikide nimestikku on kantud kokku 956 liiki, invasiivsed on neist 63 ning potentsiaalselt invasiivsed 71 liiki. Üks tuntum ja tülikam võõrliik on Eestis Sosnovski karuputk. Karuputke tõrjutakse Eestis juba 2005. aastast. 2010. aastal tõrjuti karuputke võõrliike 1173 hektaril. Tõrjeks kulus ligikaudu 306 tuhat eurot Euroopa Regionaalarengu Fondi raha. 2011. aastal tõrjuti karuputke 1473 hektaril. Kokku leidub Eestis karuputke 1500 hektaril. Kaks peamist eesmärki karuputke tõrjetöödel on vähendada mullas leiduvat seemnepanka ning takistada uute seemnete teket. Perioodiks 2011-2015 on koostatud ka karuputke ohjamiskava.

2010. aastal toimunud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osapoolte kümnendal kohtumisel Nagoyas võeti vastu globaalne elurikkuse strateegia 2011-2020. Strateegia missiooni kohaselt tuleb elurikkuse kadumise peatamiseks tegutseda kohe ja efektiivselt, et aastaks 2020 oleks säilinud vastupidavad ja teenuseid pakkuvad ökosüsteemid, mis tagavad maa elurikkuse, inimese heaolu ning vaesuse vähenemise. Kõik konventsiooni osapooled peavad arvestama kokkulepitud eesmärkidega oma riiklikes strateegiates.

Haridus- ja Teadusministeeriumi koordineerimisel olnud „Keskkonnahariduse riikliku arengukava“ koostamine on katkestatud. Keskkonnateema on lõimitud nii põhikooli ja gümnaasiumi riiklikku õppekavasse kui ka koolieelse lasteasutuse riiklikku õppekavasse. Samuti viiakse läbi riiklikku õppekava toetavaid õppeprogramme keskkonnahariduskeskustes, loodusmajades ja -keskustes, looduskaitsealade ja rahvusparkide keskustes. Ka looduskaitse arengukava aastani 2020 hakkab paremini reguleerima loodusharidust Eestis.

Suurima panuse mitteformaalsesse keskkonnaharidusse annavad Keskkonnaamet, Riigimetsa Majandamise Keskus ja Eesti Loodusmuuseum. Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamiseks on Euroopa Regionaalarengu Fondist alates 2007. aastast eraldatud toetusi 24 miljoni euro ulatuses. Mahukamateks projektideks on olnud Tallinna Loomaia Keskkonnahariduskeskus ja RMK looduskeskuste võrgustiku infrastruktuuri arendamine. KIK keskkonnateadlikkuse programmi vahenditest rahastati 2011. aastal 116 lastele ja noortele suunatud projekti kogusummas 1,9 miljonit eurot. RMK loodusharidusprogrammides oli 2011. aastal 50 776 osalejat ning loodusprogrammides osalejate arv on iga-aastaselt jõudsalt tõusnud. 2011. aastal osales erinevates loodushariduslikes programmides kokku 133 600 lasteaia- ja koolilast. Lisaks osales 2011. aastal erinevatel looduses viibimise üritustel üle 100 000 loodushuvilise.

2011. aastal käivitus keskkonnaseire ja andmehõive arendamise programm, mida rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist. Programmi eesmärk on arendada ja välja töötada seireandmestiku haldamiseks, avalikustamiseks ja kasutamiseks vajalikud töövahendid vastavalt kasutajate vajadustele. Programmi elluviimisel võetakse kasutusele uued tehnilised lahendused (infosüsteem ja vajalik taristu seireandmete kogumiseks ja kasutamiseks) ning luuakse seosed seni seostamata andmete vahel.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: *Elustiku liikide elujõuliste populatsioonide säilimiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine.* Heaks kiidetud looduskaitse arengukava eelnõuga pannakse tugev alus valdkonna süsteemsemale ning ökosüsteemipõhisemale arendamisele. Tähtis on, et loodus oleks hoitud ja kaitstud ka väljaspool kaitstavaid alasid. Eesmärgiks ei ole mitte kaitsealuse territooriumi laiendamine, vaid olemasolevate kaitstavate väärtuste tõhus kaitsekorraldus ja inimeste hoiakute kujundamine selliselt, et väärtustataks ja hoitaks loodust ka kaitstavate alade väliselt. Elupaikade ja koosluste tagamisel on oluline ka täiendada vajalikke finants- ja toetusmeetmeid. Olulise panuse eesmärgi saavutamisse annavad mitmed looduse mitmekesisuse säilitamise investeeringud ning kaitsekorralduskavade koostamine ja rakendamine.

Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamise valdkonna sotsiaal-majandusliku mõju hinnang

Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamise tegevusvaldkonna tegevuste elluviimisel on otseselt mõjutatud sihtrühmaks kaitstavate alade läheduses elavad inimesed, Natura 2000 alal asuvate maade omanikud ja keskkonnahariduse saajad. Kaudselt mõjutab antud valdkond kõiki Eesti elanikke.

Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamisel on ka väga oluline puhke- ja esteetiline väärtus. Kontakt ning ligipääs rohealadele mõjutab positiivselt inimeste sotsiaalset, vaimset ja füüsilist heaolu. Lisanduvate ja olemasolevate puhkealade läbimõeldus tagab vajalikud ligipääsud ning soodustab siseturismi, samas säästes ümbritsevat keskkonda ning kaitsmist vajavaid kohti. Mida rohkem on toimivaid ja elurikkaid ökosüsteeme, seda paremini on elanikkond varustatud toidu, loodusvarade, puhta vee ja õhuga ning suudetakse taluda keskkonna saastatust ja kohanduda kliimamuutusega.

Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamisele suunatud tegevused toetavad turismimajanduse arengut, mis loob uusi töökohti ja mõjub üleüldiselt ergutavalt majanduskeskkonnale. Poollooduslike koosluste hooldamise toetamine omab olulist ergutavat mõju ka tööhõivele maapiirkondades.

Looduskaitsemeetmete rakendamine lähiaastatel võib ühelt poolt vähendada tööstuse ning põllumajanduse konkurentsivõimet lühemas perspektiivis, soodustades samas investeeringuid säästlikumasse tehnoloogiasse ning tootmisvahenditesse, mis on vajalikuks eelduseks pikemas perspektiivis suurematel turgudel konkurentsivõime säilitamiseks ja suurendamiseks.

Keskkonnahariduse edendamine koolides ja avalikkuse hulgas toetab üldise hariduse arengut ning parandab inimeste hoiakut neid ümbritseva keskkonna suhtes. Keskkonnahoidlikum käitumine üldsuse poolt võib omakorda tulevikus vähendada kulutusi looduskaitsele.

Valdkond 3. Kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet

3.1 Energia tootmine

Elektrienergiat toodeti Eestis 2011. aastal 12 870 Gwh. Võrreldes 2010. aastaga, mil elektrienergiat toodeti 12 750 Gwh, on toodang püsinud stabiilsena. Hüdroenergiast toodeti elektrienergiat 30,9 Gwh ja tuuleenergiast toodeti elektrienergiat 370 Gwh. Taastuvenergia toodang moodustas 2011. aastal Eesti elektritarbimisest koos elektrijaamade omatarbega 12,9%, mis on võrreldes 2010. aastaga 3,2% enam. Suurima osakaalu taastuvatest allikatest moodustas jäätmetest ja biomassist toodetud elekter. Taastuvenergiast moodustas 2011. aasta kokkuvõttes 66% jäätmetest ja biomassist, 31% tuuleenergiast ning 3% hüdroenergiast toodetud elekter.

Uute energiatootmisviiside alase teadus- ja arendustöö ning pilootprojektide toetamise raames on rakendatud Eesti energiatehnoloogia programmi, mis on osa Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia „Teadmistepõhine Eesti 2007–2013” rakendusplaanist. Läbi kahe taotlusvooru korraldatud energiatehnoloogia arendamisega seotud 11 projekti toetati kokku 7,28 miljoni euroga. Energiatootmise CO₂-mahukus ja energiatehnoloogiate uurimisele eraldatud arvestatavad vahendid on võrreldes varasemate aastatega üldiselt vähenemas. Samas töötatakse energiatehnoloogiate arendamisel praegustes projektides suhteliselt vähekulukate tegevustega ning need ei näe ette demojaamade ja –seadmete väljaehitamist – nimetatud võimaluse kaasamine programmi tähendab kordades suuremat rahastamist programmis.

Kliimamuutuste leevendamise ehk heitkoguste vähendamise meetmete rakendamisenä on Eesti muuhulgas edukalt täitnud kuni 2012. aastani kehtiva ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokolliga kohustused. Eesti võttis kohustuse aastatel 2008–2012 vähendada kasvuhoonegaaside (edaspidi KHG) heitkoguseid 1990. aastaga võrreldes 8% võrra. 5. detsembril 2011 kinnitas Euroopa Komisjon Eesti kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse jaotuskava aastateks 2008-2012. Jaotuskava mahuks on 13,3 miljonit lubatud heitkoguse ühikut aastas, mis eraldatakse kava kohaselt 47-le Eesti ettevõttele.

Majanduse põhjaliku ümberstruktureerimise tõttu tekkis Eestis rahvusvahelise kokkuleppe kohaselt baasaastaks valitud 1990. a heitkoguste tasemega võrreldes märkimisväärne KHG heitkoguste vähenemine. Riik võib riikidevahelisel KHG lubatud heitkoguste kauplemise turul müüa Kyoto protokolliga lubatud heitkoguse ja kohustusperioodi kohustusliku reservi vahe ehk kaubelda vabade lubatud heitkoguse ühikutega (edaspidi AAU). Eesti on otsustanud müüa võimalusel kogu oma 2008-2012 CO₂ kvoodi ülejäägi, kokku ca 85 miljonit AAU-d, millega on Eesti üks suurimaid pakkujaid turul. Praeguse seisuga on müüdud 61,5 miljonit AAU-d ca 364 miljoni euro väärtuses. Saadud raha investeeritakse erinevatesse energiasäästu ning taastuvenergia projektidesse, mis aitavad vähendada õhku paisatava süsihappegaasi hulka (roheline investeerimisskeem). Kvoodimüügi tehingutest saadavat raha suunatakse näiteks katlamajade ümberehituse, kaugküttevõrkude rekonstrueerimise ja koostootmisjaamade rajamise rahastamiseks; väikeelamute rekonstrueerimise toetamiseks; elektriautode laadimisvõrgustiku ja elektriautode ostutoetuseks;

elektriautode sotsiaaltöötajate kasutamisse andmiseks; keskkonnasõbralike trammide soetamiseks; energiasäästu toetamiseks tööstuses ja riigi sektori ning kohalike omavalitsuste hoonetes jpm.

Taastuvenergeetikasse suunatakse AAU müügituludest ca 20 miljonit eurot. Toetatakse nii alginvesteeringud tootmiseseadmetesse, mis kasutavad tuult energiaallikana kui ka üldisemalt taastuvenergiaallikate laialdasemat kasutamist energia tootmiseks. Tuuleenergia projektide tulemusel on hinnanguline CO₂ kokkuhoid 1,5 miljoni 20 aasta jooksul. Taastuvenergiaallikate toetamise eesmärgiks on tõsta taastuvate energiaallikate osakaalu energiabilansis ning energia tootmissüsteemist pärinevate saasteainete heitkoguste vähendamine.

„Eesti taastuvenergia tegevuskava aastani 2020“ kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 26.11.2010 korraldusega nr 452. Tegevuskava kohaselt peaks taastuvenergia osakaal suurenema vähemalt veerandini kogu siseriiklikust energiatarbimisest. Sama eesmärgi ehk taastuvenergia osakaalu tõstmise 25%-ni energia lõpptarbimisest aastaks 2020 seab ka konkurentsivõime kava “Eesti 2020”. Taastuvenergeetika areng Eestis on viimastel aastatel aga olnud oluliselt kiirem, kui planeeriti tegevuskavas. Näiteks ennustati taastuvenergia osakaaluks 2010. aastal 20,9%, tegelikkuses moodustas taastuvenergia osakaal lõpptarbimises 24,0%. Taastuvenergia osakaal ületas oluliselt taastuvate energiaallikate eeldatavat summaarset lõppkasutust kütte ja jahutuse tootmiseks ning taastuvate energiaallikate eeldatavat summaarset lõppkasutust elektri tootmiseks. Kõige märkimisväärselt aitasid taastuvenergia suurt osakaalu saavutada elektrituruseadusest tulenevad toetusmehhanismid taastuvatest energiaallikatest elektrit tootvatele soojuse- ja elektri koostootmisjaamadele. Järgnevatel aastatel tuleb senisest põhjalikumalt tegeleda taastuvenergia kasutuse ergutamisega transpordisektoris.¹¹

2010. aastal sõlmis Eesti Energia Alstomi konsortsiumiga lepingu konsortsiumiga uue 300 MW võimsusega energiaploki ehitamiseks ning optiooni ka teise ploki ehitamiseks. Uus elektrijaam rajatakse Narva lähetele Eesti elektrijaama kõrvale ning selles saab olema kuni kaks põlevkivil töötavat energiaploki. Uue keevkihttehnoloogial energiaplokiga põlevkiviküttel töötava elektrijaama koguvõimsus on 600 MW. Esimese energiaploki valmimistähtaeg on 2015, teise ploki rajamine otsustatakse 2013. aastal. Kahe energiaplokiga uue elektrijaama maksumus on ligi 950 miljonit eurot. Praeguse hetkega on ehitustöid alustatud ja need liiguvad graafikus.

Iru Soojuselektrijaam (SEJ) on viidud keskkonnanõuetega vastavusse. Energiaplokk nr. 2 on varustatud LowNO_x põletitega ning energiaploki nr.1 suhtes on rakendatud piiratud tööaega võimalike võimsuspuudujääkide katmiseks.

Aastatel 2010-2011 paigaldati 4 Eesti elektrijaama tolmpõletuse tehnoloogial põhinevale energiaplokile DeSO_x süsteemid (NID) SO_x emissioonide alandamiseks ning tööstusheite direktiivi (2010/75/EL) nõuetega vastavusse viimiseks. Teistel tolmpõletustehnoloogiaga energiaplokkidel arendatakse alternatiivseid DeSO_x meetodeid ca 50% SO_x emissioonide vähenemise saavutamiseks.

---

¹¹ Eesti Vabariigi aruanne Euroopa Komisjonile taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise ja edendamise edusammude kohta. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2011.

Keskkonnategevuskavas ettenähtud Narva Elektriyaamade (NEJ) energiablokkide renoveerimine pole enam otstarbekas, vanadele plokkidele lisatakse hoopis SO_x ja NO_x emissioone vähendavad seadmed.

Eesti biomassi koostootmisjaamade elektritootmise võimsus oli 2011. aastal kokku 65,1 MW ja puidust ning biomassist toodeti Eestis elektrienergia 2011. aastal 740 GWh, mis moodustab 5,7% kogu elektrienergia toodangust.

Biomassi kasutamine Eesti Energia elektriyaamades on võimalik CFB tehnoloogial (tsirkuleeriv keevkihttehnoloogia) põhinevates plokkides. Peamiselt kasutati 2010-2011 biomassi Balti elektriyaama (BEJ) 11. plokis, mis töötab koostootmisrežiimil. 2011. aastal investeeriti spetsiaalsesse biomassi lisamise süsteemi BEJ 11. plokis, tagamaks stabiilne etteande võime ning kuni 60% biomassi põletusvõimekus.

Eesti Energia on perioodil 2010-2011 rajanud/ rajamas järgmised tuulepargid:

- Aulepa Tuulepargis lisati olemasolevatele 13 tuulikule (39 MW) juurde 2011. aastal veel 3 tuulikut (9 MW) saavutades koguvõimsuseks 48 MW
- Narva tuhaväljale rajati 2011. aastal 17 tuulikuga tuulepark võimsusega 39,1 MW;
- Paldiskis alustati 2011. aastal 18 tuulikuga 22,5MW võimsusega tuulepargi ehitamist.

2011. aasta lõpu seisuga oli Eestis töös 85 elektrituulikut koguvõimsusega 184 MW, ning tuulikud tootsid 365 GWh energiat, mis on umbes 5% kogu elektritarbimisest. Hetkel on lisaks Eesti Energia tuuleparkidele ka kolme tuulikuga Ojaküla tuulepark Viru-Nigula vallas (6,9MW). 2011. aastal maksti tuuleparkidele toetuseks 14,4 miljonit eurot, mis moodustab kogu taastuvenergia toetussummast 23%.

Täiendavate ühenduste loomiseks Põhjamaadega alustati 2012. aasta alguses ettevalmistustöödega Eesti ja Soome vahelisele teisele elektriühendusele EstLink 2 maakaabli paigaldamiseks. EstLink 2 on plaanitud töösse viia 2014. aasta alguses ning see kolmekordistab elektrisüsteemide ühendusvõimsust Eesti ja Põhjamaade vahel. EstLink 2 on oluline nii Eesti tarbijate elektrivarustuskindluse tagamisel kui elektrituru toimimiseks. EstLink 2 projekti kogumaksumuseks on ligikaudu 320 miljonit eurot, mis jaotub Eesti ja Soome süsteemihaldurite Eleringi ja Fingridi vahel. Projekti kaasrahastab 100 miljoni euroga Euroopa Komisjon.

Euroopa Liidus kehtestatud elektriturgude avamise põhimõtte alusel on alates 1. aprillist 2010 Eestis elektriturg suurtarbijatele (vabatarbijatele) 35% ulatuses avatud. Elektrituru täies mahus avamine kõikidele tarbijatele on elektrituru seaduse järgi kavandatud 2013. aastal, mil turg avaneb ka väike- ja kodutarbijatele ning elektrit hakkavad pakkuma erinevad müüjad. Elektrituru avamise eesmärk on konkurentsi tekitamine võimalikult mitmes elektrienergia tarnimise lülis. Turu avamisega tekivad turuosalistele uued võimalused tegutsemiseks, tekib konkurents elektritootmises ja elektrikaubanduses tegutsemisel, samal ajal jäävad võrkude infrastruktuuride ja süsteemiteenustega seotud funktsioonid monopoolseteks.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Toota elektrit mahus, mis rahuldab Eesti tarbimisvajadust, ning arendada mitmekesiseid, erinevatel energiaallikatel põhinevaid väikese keskkonnamuutusega jätkusuutlikke tootmistehnoloogiaid, mis***

võimaldavad toota elektrit ka ekspordiks. Elektrienergia toodang on aastaid püsinud stabiilsena ning Eesti tarbimisvajadus on rahuldatud. Energiaallikate mitmekesistamise ja energiajulgeoleku seisukohast on oluline piisavate energiaühenduste rajamine. Selleks on alustatud EstLink 2 projektiga, mis tagab tulevikus tarbijate elektrivarustuskindluse ning elektrituru toimimise. Väga oluline muudatus energeetika valdkonnas on elektrituru täielik avanemine 2013. aastal, mis annab panuse konkurentsi tekitamise kaudu tootmistehnoloogiate arendamisse ja elektri ekspordi suurendamisse. Taastuvenergeetika (eelkõige tuuleenergeetika) areng Eestis on viimastel aastatel olnud üsna kiire ning on alust arvata, et 25% eesmärk aastaks 2020 ületatakse. Suure panuse eesmärgi saavutamisse annavad rohelise investeerimisskeemi tuuleenergia ja teiste taastuvenergiaallikate projektid. Järgnevatel aastatel tuleb aga senisest põhjalikumalt tegeleda taastuvenergia kasutuse ergutamise ja transpordisektoris.

3.2 Energia tarbimine

Energiasäästu on Eestis edendatud pea kõikides valdkondades, kuid rõhuasetused ja meetmete iseloom on olnud väga erinevad. Energiasäästu toetused on olnud väga tugevalt suunatud kodumajapidamistele läbi erinevate hoonete energiatõhusust suurendavate meetmete. Investeeritud on nii kohaliku omavalitsuse kui riigi avalike hoonete energiasäästu. Transpordi energiakasutuse suunamise peamine hoob on olnud aktsiisimaksud, viimase 15 aasta jooksul on kütuseaktsiisi tõstetud kümnel korral. Tänapäevane energia lõpptarbimise tase sektorites ja prognoos järgmiseks kümneks aastaks näitab, et suurim kasv ja ka sektoraalsete meetmete vajadus saab olema tööstuses, kodumajapidamistes ja transpordis. Lähiaastatel tuleb tähelepanu pöörata elektri, mootorikütuste ja muude kütuste kokkuhoiule kodumajapidamistes. Jätkata tuleb korterelamute energiasäästu investeringuid ning laiendada riigipoolseid meetmeid ka eramajade energiasäästu edendamiseks.¹²

Majapidamised tarbivad tänasel päeval ligi poole kogu tarbitavast energiast. Majapidamiste energiasäästu investeeritakse suur osa AAU-de müügist saadavast tulust. Alates 2010. aasta septembrist alustas KredEx taotluste vastuvõttu korterelamute rekonstrueerimise toetuste saamiseks. Sellest ajast alates on 261 korterelamut esitanud toetuse saamiseks taotlusi kokku 7,18 miljoni euro ulatuses. Positiivse otsuse on saanud 244 korterelamut kogusummas 6,73 miljonit eurot. Kortere lamud on investeerinud korterelamute renoveerimisse KredExi rekonstrueerimistoetuse abil kokku 31 miljonit eurot. Kõikide toetust saanud majade oodatav keskmine energiasääst on 40%. Samuti toetatakse KredExi kaudu väikeelamute rekonstrueerimist energiatõhusamateks. Kortere lamute ja eramajade toetamiseks kasutatakse vahendeid, mis saadakse Eesti riigi kasutamata saastekvootide müügist Luksemburgile. Lisaks on tehtud otsus ka 2013. aastal investeerida kortermajade energiasäästu pool kvoodimüügi tehingutest saadav raha, mis on hinnanguliselt kuni 10 miljonit eurot. Aastaks 2020 loodetakse renoveerida 50% korterelamutest.

¹² Konkurentsivõime kava "Eesti 2020"

2010. aastast investeeritakse AAU-de müügist saadavat tulu ka avaliku sektori hoonete energiasäästlikumaks muutmisel. Hoonete renoveerimist korraldab Riigi Kinnisvara Aktsiaselts ning praeguse seisuga on investeeringuid tehtud 490-s avaliku kasutusega hoones üle Eesti. Investeeringute kogumahuks on ca 172 miljonit eurot, mis on rahaliselt mahukaim rohelise investeerimisskeemi projekt.

Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030 eesmärk: *Energiatarbimise kasvu aeglustamine ja stabiliseerimine, tagades samas inimeste vajaduste rahuldamise, ehk tarbimise kasvu olukorras primaarenergia mahu säilimise tagamine*. Võib öelda, et energiasäästu valdkonna arengut dikteerib täna vabade lubatud heitkoguse ühikutega (AAU) kauplemine turul. Kõige suuremad investeeringud energiasäästu tehakse just AAU-de müügist saadud rahast, näiteks toetatakse kvoodimüügi raha eest korterelamute ja eramajade ning avaliku sektori hoonete energiatõhusamaks rekonstrueerimist, mille tulemusel peaks hoonete energiatarve oluliselt vähenema. Suuremad väljakutsed energiasäästu valdkonnas ongi transpordi, tööstuse ja kodumajapidamiste energiakasutuse vähendamine. Samas on info energiasäästumeetmete tulemuslikkuse kvantifitseerimiseks puudulik ja arendamist nõudev valdkond, eriti arvestades kohustusi, mis tulenevad uuest energiasäästudirektiivist.

3.3 Osoonikihi kaitse

Jätkuvalt on Eestis vaja osoonikihti kahandavate ainete “pankadega” (osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavad seadmed) tõhusamat tööd teha. Tarvis on välja selgitada võimalikult palju osoonikihti kahandavaid aineid¹³ sisaldavaid seadmeid, informeerida endisest aktiivsemalt omanikke, et seadmed riiklikusse andmebaasi kantud saaksid, teha riskipõhiseid inspekteerimisi ning töötada välja tegevuskava “pankades” paiknevate osoonikihti kahandavate ainete (edaspidi OKA) kokkukogumiseks ja hävitamiseks.

“Pankadest” tuleneb suur oht osoonikihi õigeaegsele taastumisele ning samuti kliima soojenemisele (hinnatakse 3,5%-le kasvuhooonegaaside koguemissioonist). 90% “pankadest” moodustavad külmaained¹⁴. Paljudel juhtudel on need võimalik kokku koguda ja keskkonnohutul käidelda. See nõuab väga hästi välja töötatud kogumissüsteemide rakendamist laialdasemalt ning motivatsioonimehhanismide väljatöötamist.¹⁵

2010. aasta 1. jaanuaril jõustus tehasepuhtusega HCFC-de (halogeenitud klorofluorosüivesinike) kasutamise keeld toodete või seadmete tootmises või

---

13 Klorofluorosüivesinikud (CFC-d ehk freoonid), haloonid, süsiniktetrakloriid, 1,1,1-triklooretaan, metüülbromiid, bromofluorosüivesinikud (HBFC-d), osaliselt halogeenitud klorofluorosüivesinikud (HCFC-d), klorobrommetaan.

14 Osoonikihti kahandavad ained ja fluoreeritud kasvuhooonegaasid.

15 Osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokoll, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 1005/2009/EÜ ning vastavate siseriiklike õigusaktide täitmise korraldamine Eestis. Aastaruanne 2011. OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus.

<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1181835/osoonikihti+kahandavate+ainete+aruanne+2011-loplik.pdf>

hoolduses, eelkõige aga uuestitaitmisel. 1. jaanuarist 2010 kuni 1. jaanuarini 2015 võib seadmete hoolduses kasutada ainult puhastatud HCFC-sid.

2011. aastal on Suur-Sõjamäel asuvale ohtlike jäätmete keskusele loovutatud 195 kg keemiliselt puhast HCFC-22 ja 270 kg erinevate külmaainete segu. Nõudlus HCFC-de taasväärtustamise järgi peaks kasvama järgnevatel aastatel, sest tehasepuhtusega HCFC-de seadmetesse lisamine on juba 2 aastat keelatud ning ka puhastatud HCFC-de lisamine lõpeb 1. jaanuarist 2015

2010. aasta 18. augustist alates on kriitilistele haloonidele määratud kasutamise lõpetamise tähtajad (olenevalt kasutusala kuni aastani 2035). Eestis on haloonide kriitilised kasutused kahes sektoris: militaarkasutus (soomukid, sõjalaevad) ja õhusõidukid.

2011. aastal loovutati halooni (2402) 293 kg, millest kasutuskõlbmatuid haloone oli 142 kg. Kasutuskõlbmatuid haloone, mis ootavad hävitamist, on ühtekokku 6 346 kg (haloonide segu BF-2). Kui nendele lisada ka kasutuskõlbmatud külmaained (1 030 kg), NAF-S-III (250 kg), haloonide segu (202,8 kg), siis paikneb OKA-de riiklikus käitluskeskuses haloonipangas kokku 7 828 kg erinevaid osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavaid ohtlike jäätmeid. Hetkel käivad ettevalmistused käitluskeskuses paiknevad ca 8 tonni OKA-de jäätmete hävitamiseks.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Kõrvaldada järk-järgult nii tööstusest kui ka kodumajapidamistest osoonikihti kahandavad tehisained.*** Osoonikihti kahandavate ainete tarbimine on väga olulisel määral langenud, külmamajandustehnikas ei kasutata enam freooni, külmaaineid kogutakse ja taasväärtustatakse suures mahus ning on keelatud HCFC kasutamine. Siiski on jätkuvalt väljakutseks osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavad seadmed ja vajadus nendes sisalduva aine kokkukogumiseks ja hävitamiseks.

3.4 Transport

Rohelise investeerimiskeemi raames antakse kohaliku omavalitsuse üksuste ja AS Hoolekandeteenused kasutusse elektriautod Mitsubishi i-MiEv, mille tulemusena suureneb elektriautode osakaal transpordisektoris ja paraneb sotsiaalteenuste kättesaadavus. 13. augustil 2011 jõustus sotsiaalministri määrus¹⁶, mille alusel saavad kohalikud omavalitsused esitada Sotsiaalministeeriumile taotluse sotsiaaltöötajatele mõeldud elektriautode Mitsubishi i-MiEv kasutamiseks. Elektriautod on praeguseks hetkeks laiali jagatud juba teiste hulgas Tallinna, Jõgeva, Kärkla, Keila ja Tartu linnadele ning Anija, Aegviidu, Keila, Harkule, Helme, Hummuli, Sindi, Vormsi, Noarootsi valdadele. Nii omavalitsuste sotsiaaltöötajate kui ka teiste riigiasutuste kasutusse jagatakse ühtekokku 507 elektriautot. Samuti ehitatakse investeerimiskeemi raames välja kogu Eestit kattev elektriautode laadimisvõrgustik ja toetatakse elektriautode soetamist era- või juriidiliste isikute poolt.

¹⁶ "Riigi lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise Eesti Vabariigi ja Mitsubishi Corporationi vahel sõlmitud neljandast kokkuleppes saadud vahendite kasutamise tingimused ja kord". RT I, 10.08.2011, 7.

Ühistranspordi arendamise investeerimisskeemi kaudu soetatakse kvoodimüügi raha eest 110 uut avaliku liiniveo teostamiseks sobilikku ökonoomset diiselbussi summas ca 20 miljonit eurot, millest 10 hakkab teenindama Tallinna. Toetamaks ühistranspordi üleminekut alternatiivkütusele, ostetakse kvoodimüügi tehingutest saadava raha eest tõenäoliselt 10 uut maagaasil sõitvat ja hübriidajamiga varustatud keskkonnasäästlikku linnaliini bussi summas ca 4,2 miljonit eurot. Gaasibusside CO₂ emissioon on madalam kui diiselbussidel ning nende kütusekulu on väiksem. Samuti plaanitakse soetada 15 keskkonnasõbralikku trammi Tallinna pikimale trammiliinile summas 45 miljonit eurot. Uute trammide liiniletoomiseks rekonstrueeritakse ka trammiliini infrastruktuur.

Biogaasi kasutuselevõtu arendamiseks ja propageerimiseks linnatranspordis soetati Baltic Biogas Bus projekti raames Tartu linnale 5 keskkonnasõbralikku surugaasi bussi. Sihiks on suurendada gaasibusside osakaalu linnaliinidel veelgi.

Vabariigi Valitsus võttis 27. oktoobril 2011 vastu määruse "Kogu kasutusiga hõlmavad energiamõju ja keskkonnamõju nõuded maanteeõidukite ostmisel", mille järgi peavad avaliku sektori asutused sõidukeid ostes ja liisides arvestama ka nende keskkonna- ja energiamõjuga. Muu hulgas tuleb arvesse võtta kütusekulu ja CO₂ heitkoguseid. Määruse rakendamise tulemusel peaks vähenema transpordisektori poolt õhkupaisatavad kasvuhooonegaasid.

Rahvusvahelise kiirraudtee Rail Baltica teostatavusuuringu riigihanke võitis Briti ettevõtte AECOM. Hankeleping allkirjastati 12. aprillil 2010. aastal. Teostatavusuuringu eesmärk on anda kolme Balti riigi valitsustele selge alus otsustamiseks, kas Euroopa standardrööpmelaiusega (1435 mm) uue raudteeliini arendamine on otstarbekas või mitte. Uuring valmis juunis 2011 ning septembris 2011 andis Vabariigi Valitsus heakskiidu jätkata Euroopa rööpmelaiusel uue Rail Baltica raudteeühenduse rajamise kavaga Tallinn-Pärnu-Riia otsetrassil. Koostöös Läti, Leedu ja Poolaga moodustatakse ühissetevõtte projekti arendamiseks ning algatati teemaplaneering koos keskkonnamõju strateegilise hindamisega raudteetrassi kindlaksmääramiseks.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: *Arendada välja efektiivne, keskkonnasõbralik ja mugav ühistranspordisüsteem, ohutu kergliiklus (muuta auto alternatiivid mugavamaks) ning sundpendelliiklust ja maanteevedusid vähendav asustus- ja tootmisstruktuur (vähendada transpordivajadust)*. Pakkumaks uusi kvaliteetseid alternatiive autotranspordi kõrvale, tuleb keskenduda efektiivsele, keskkonnasõbralikule ja mugavale ühistranspordisüsteemi loomisele ning kergliikluse arendamisele, et muuta see senisest mugavamaks ning ohutumaks. Eri transpordiliigid peavad olema senisest paremini ühitatud, et need teineteist täiendaksid ning võimaldaksid inimestel valida optimaalseim reisimise viis. Uute rongide potentsiaali ärakasutamiseks tuleb senisest enam tähelepanu pöörata ka maakasutuse ja transpordinõudluse seostele. Taastuvenergia osakaalu tõstmisesse transpordis 10%-ni aastaks 2020 ja transpordisektori keskkonnamõju vähendamisse annavad suure panuse mitmed rohelise investeerimisskeemi projektid nagu näiteks elektriautod ja nende üleriigiline laadimisvõrgustik ning keskkonnasõbralikud bussid ja trammid.

Kliimamuutuste leevendamise ja õhu kvaliteedi valdkonna sotsiaalmajandusliku mõju hinnang

Kliimamuutuste leevendamise ja õhu kvaliteedi tegevusvaldkonna tegevuste elluviimisel on otseselt mõjutatud sihtrühmaks elektritarbijad, transporti kasutavad elanikud ja elektritootjad. Kaudselt saab mõjutatud terve Eesti elanikkond, seoses osoonikihi kaitsele suunatud tegevusega.

Kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet mõjutavad väga oluliselt inimeste tervist ja heaolu. Võimalikud ilmastikust tingitud nähtused on risk nii tervisele kui ka ettevõtlusele ning nende ärahoidmine või leevendamine aitavad vähendada kahjulikke mõjusid. Transpordisektori areng ning investeeringud soodustavad sotsiaalmajanduslikku arengut muutes transpordi valdkonna äritegevusele atraktiivsemaks. Sotsiaalne heaolu ja elukvaliteet kasvab transpordi infrastruktuuri kättesaadavuse kasvuga.

Energeetika- ja transpordisektori strateegiline arendamine ja uute keskkonnasäästlikumate tehnoloogiate juurutamine ja kasutuselevõtt loovad pikas perspektiivis uusi töökohti ja parandavad suurenenud sissetulekute näol leibkondade rahulolu oma elutingimustega. Samuti tõstavad investeeringud erinevate keskkonnasäästlikumate tehnoloogiate arendamisse Eesti konkurentsivõimet maailmas. Taastuvenergeetika arendamine ja energia eksportimine mõjuvad ergutavalt riigi rahvamajandusele ning vähendavad energiasõltuvust teistest riikidest. Samuti aitab taastuvenergeetika suurem osakaal energiaportfellis tagada tarbija ja keskkonna jaoks odavama hinnaga elektrivarustust.

Energiasäästule suunatud tegevused aitavad vähendada leibkondade kulutusi energia tarbimisele ning mõjutavad seetõttu ka leibkondade toimetulekut positiivselt. Elanike teadlikkus energiasäästu olulisusest tõuseb ning tarbimisharjumused energia osas muutuvad säästlikumaks.

Valdkond 4. Keskkond, tervis ja elukvaliteet

4.1 Väliskeskkond

Viimastel aastatel on hakanud kõikjal langema peente osakeste (läbimõõduga alla 10 µm), sh inimtekkelise tolmsaaste (PM₁₀) ja CO sisaldus linnaõhus. Kuigi peente osakeste tase on jätkuvalt linnaõhu peamiseks probleemiks, jäävad nende tasemed siiski õigusaktidega kehtestatud normide piiresse. Vääveldioksiidi (SO₂) sisaldus on võrreldes 2010. aastaga tõusnud Tallinnas ja Kohtla-Järvel. SO₂ sisaldus Kohtla-Järvel on oluliselt kõrgem kui mujal Eestis. Põhjuseks intensiivsem tootmine kui mujal linnades, kuna SO₂ heite suurimaks allikaks on tootmisettevõtete ja elektriyaamade põlemisprotsessid. Õhukvaliteet on jätkuvalt halvim Ida-Virumaal. Suurimaks probleemiks on endiselt spetsiifiliste ühendite, eelkõige fenooli ja vesiniksulfiidi sisaldus välisõhus. Kohtla-Järvel suurenes eelmise aastaga võrreldes fenooli sisaldus õhus, Narvas seevastu vähenes.

12. aprillil 2011 moodustati keskkonnaministri käskkirjaga lõhnaaine esinemise määramise ekspertrühm, kuhu kuuluvad vajalikud lõhnatundlikkustestimised läbinud 10 haldusala asutuste töötajat. Ekspertrühm annab lõhnaaine esinemise hinnanguid standardis EVS 888 kirjeldatud meetodite alusel. Ekspertrühma abil on nüüdsest võimalik formaalselt tuvastada ja kinnitada lõhna esinemine ning ettevõtete lõhna vähendamise meetmete täitmist kontrollida.

Keskkonnaminister kinnitas 19. oktoobril 2010. aastal "Tallinna linnastu välisõhu kvaliteedi parendamise tegevuskava". Riikliku seire andmete põhjal esineb Tallinna linnastus iga-aastaselt piirväärtust ületavaid peente osakeste (PM₁₀) tasemeid. Kesklinna õhukvaliteeti iseloomustavas Liivalaia seirejaamas on esinenud PM₁₀ piirväärtuse (50 µg/m³) ületamisi rohkem arv kordi aastas kui lubavad Euroopa Liidu õhukvaliteedi raamdirektiiv (2008/50/EÜ) ja välisõhu kaitse seadus. Analüüside ja hinnangute tulemuste alusel on tegevuskavas esitatud nii tehnilisi kui ka administratiivseid meetmeid peente tahkete osakeste saastetaseme vähendamiseks.

10. mail 2011 kinnitati Stockholmi püsivate orgaaniliste saasteainete konventsiooni rakenduskava. Rakenduskava meetmete eesmärk on vähendada eelkõige kodumajapidamistest tulenevate püsivate orgaaniliste saasteainete sisalduste vähendamine keskkonnas. Püsivate orgaaniliste saasteainete heitkogused välisõhku on alates 2006. aastast olnud pidevas tõusutrendis. Seevastu püsivate orgaaniliste saasteainete sisaldused Läänemere kalades on püsivad suhteliselt muutumatuna.

2011. aastal alustas Terviseametis tööd riskihindamise büroo põhiülesandega analüüsida elukeskkonna terviseohtusid ja -riske, koostada juhendmaterjale keskkonnariskide terviseohtu hindamiseks ning teavitada avalikkust terviseriskidest elukeskkonnas ja nende vältimise võimalustest. Praeguseks on koostatud ja kinnitatud ka järgmised riskianalüüsid: epideemia hädaolukorra riskianalüüs; mürgistushädaolukorra riskianalüüs; eriti kuuma ilma hädaolukorra riskianalüüs; elutähtsa teenuse "joogivee ohutuse kontrolli toimimine" riskianalüüs ja selle toimepidevuse plaan. 2010. aastal koostas ja kinnitas Veterinaar- ja Toiduamet

kooskõlas hädaolukorra seadusega toiduohutuse kontrolli toimimise kui elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsi ja selle toimepidevuse plaani.

Märtsis 2011 võeti vastu keskkonnaministri määrus nr 16 „Välisõhus leviva müra piiramise eesmärgil planeeringu koostamisele esitatavad nõuded“, mille eesmärk on eelkõige tagada kontroll müratundlikele hoonetele mõjuva mürataseme üle. Sotsiaalministeerium on alustanud Eesti müranormide kaasajastamise kontseptsiooni väljatöötamisega, mille eesmärk on analüüsida keskkonnamüraga seotud probleemsituatsioone ja töötada välja Eesti oludele vastavad müranormid. Kontseptsiooni alusel plaanitakse muuta sotsiaalministri 4. märtsi 2002. aasta määrust nr 42 “Müra normtasemed elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid”.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: *Tervist säästev ja toetav väliskeskond*. Väliskeskonna valdkonna suuremaks saavutuseks on peente osakeste sisalduse langus linnaõhus ning normide piiresse jäävad tasemed. Riikliku seire järgi tuleb endiselt suurt tähelepanu pöörata õhukvaliteedi parandamisele Ida-Virumaal, kus suurimaks probleemiks on eelkõige fenooli ja vesiniksulfiidi sisaldus välisõhus. Lähemate aastate jooksul on oodata müra reguleerimises muudatusi, kuna Sotsiaalministeerium on alustanud Eesti oludele vastavate uute müranormide väljatöötamisega.

4.2 Siseruum

2012. aastal kiitis Vabariigi Valitsus heaks “Kiirgusohutuse riikliku arengukava 2008–2017” uue rakendusplaani aastateks 2012–2015. Rakendusplaani eesmärgiks on sätestada kiirgusohutuse koordineeritud korraldamiseks vajalikud tegevused koos vastutajate ja maksumustega perioodiks 2012-2015.

15. juunil 2009 võeti vastu hädaolukorra seadus ning 1. juulil 2010 kehtestas Vabariigi Valitsus oma määrusega korra, mis määratleb riigi- või kohaliku omavalitsuse asutused või juriidilised isikud, kes on kohustatud viivitamatult teavitama avalikkust hädaolukorra tekkimise vahetust ohust või hädaolukorrast või hädaolukorra lahendamise kohta. Nimetatud dokumentidega täpsustati pädevate asutuste ülesandeid kiirgushädaolukordade lahendamisel.

Novembris 2011 jõustus kiirgusseaduse muudatus, millega sätestati volitusnormid avarii- ja püsikiirituse olukorras sekkumiseks ning radioaktiivsete jäätmete riigi valdusse võtmine. Samuti koostati Vabariigi Valitsuse 18. veebruari 2010 korralduse alusel kiirgushädaolukordade lahendamise plaan.

2011. aastal esitati taotlus Central Baltic INTERREG IV A 2007-2013 programmist rahastuse saamiseks radioaktiivsete jäätmete edasise käitlemise eeluuringutega alustamiseks ning töödega plaanitakse alustatakse 2012. aasta suvel.

Elanikkonna kiirgusohutuse alase teadlikkuse suurendamiseks on iga-aastaselt korraldatud avalikkusele suunatud radooniseminare. Kiirguse optimeeritud kasutamisel meditsiinis on alustatud sotsiaalministri määruse eelnõu koostamist kiirguse kasutamisenõuete tagamiseks haiguste ravimisel ja diagnoosimisel.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Inimese tervisele ohutu ja tervise säilimist soodustav siseruum***. Kiirgusohutuse tagamine on viimase aastakümnega oluliselt paranenud – olemas on regulatiivne baas, pädevad asutused ja spetsialistid. Oluline muudatus on olnud ka radioaktiivsete jäätmete riigi valdusse võtmine. Ohutuma siseruumi tagamiseks on korraldatud iga-aastaselt radooniseminare. Üha olulisem on kiirgusohutuselase teabe levitamine ning koolituse ja väljaõppe korraldamine, sest elanikkonna teadlikkuse tõus tekitab suurema huvi kiirgusohutusega seotud teemade vastu.

4.3 Toit

Toidu keemiliste saasteainete (nitraadid, dioksiinid, raskemetallid, taimekaitsevahendite jäägid) nõuetele mittevastavate proovide arv on nii 2010. kui ka 2011. aastal jäänud võetud proovide arvust alla 0,5 %.

Riikliku järelevalve korras on jätkatud kontrollprogrammide läbiviimist saasteainete sisalduse uurimiseks elusloomadel ja toidus. Rahaliste vahendite puudumise tõttu on uuringute mahud aasta-aastalt vähenenud.

Toidu saasteainete seire ja nendest teavitamise valdkonnas valmis 2011. aastal põllumajandusministeeriumi tellimisel eksperthinnang “Rannakalurite kokkupuute hindamine dioksiinide ja dioksiinilaadsete PCB-ga”, mis oli aluseks dioksiinide ja dioksiinilaadsete PCB-de piirnormide ülevaatamisel. Eksperthinnangu baasil koostati kala ja kalatoodete toitumissoovitused dioksiiniriski vähendamiseks. Benso(a)püreeni seire tulemuste põhjal koostati juhendmaterjal „Polütsükliaromaatsed süsivesinikud toidus ja nende vähendamise võimalused”, mis on avaldatud põllumajandusministeeriumi veebilehel. Edaspidi on kavas teravdatud tähelepanu alla võtta toidu nitraadisalduse teema.

1. mail 2011 jõustus Komisjoni määrus nr 10/2011, millega kehtestati nõuded toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud plastmaterjalide ja –toodete kohta. Viimastel aastatel on välja töötatud toiduga kokku puutuvaid plastmaterjale ja –tooteid, mis koosnevad mitme materjali kombinatsioonist, et saavutada optimaalne funktsionaalsus ja toidu kaitse, vähendades samas pakendijäätmete kogust. Nimetatud mitmest materjalist mitmekihilistes materjalides ja toodetes peab plastikihtide koostis vastama samadele nõuetele, mis on kehtestatud sellistele plastikihtide koostisele, kus materjale ei kombineerita.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Keskkonnast tulenevate saasteainete sisaldus toiduahelas on inimese tervisele ohutu***. Toidualaste uuringute läbiviimisel on probleemiks rahaliste vahendite puudumine. Kontrollprogrammide ja uuringumahtude vähenemine võib seada ohtu saasteainete sisalduse tuvastamise toidus ning see omakorda inimese tervise. Seejuures on äärmiselt oluline jätkata täies mahus riikliku seire läbiviimist.

4.4 Joogi- ja suplusvesi

2011. aasta seisuga saab 81% tarbijatest ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett. Peamiselt Euroopa Liidu struktuurivahendite abil on saavutatud nõuetele vastav joogivesi pea kõikides suurtes asulates, mille tulemusena on pidevalt suurenenud nõuetekohast joogivett tarvitavate inimeste hulk. Joogiveedirektiivi (98/83/EÜ) järgi tuleb aastaks 2013 tagada nõuetele vastav joogivesi 100%-le ühisveevärgi tarbijale. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011-2015 seab eesmärgiks viia ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett saavate tarbijate hulk 100%-ni alles aastaks 2015. Samas on 2011. aasta seisuga Eestis veel 319 ühisveevärki, mis moodustab 28% kõikidest süsteemidest, milles joogivesi ei vasta kvaliteedinõuetele.

Terviseamet viis 2011. aastal koostöös Keskkonnaameti kiirgusosakonnaga läbi AS Tallinna Vesi puurkaevude joogivee radioloogiliste omaduste riskihindamise. Riskihindamise tulemusel hinnati puurkaevude (Nõmme, Maardu, Saue, Tiskre, Pillado, Pirita, Merivälja, Pärnamäe ja Keila) tervisekahjustuse võimalusi radionukliididest madalaks. Info riskihindamise kohta on avalikustatud nii Terviseameti, kui ka AS Tallinna Vesi kodulehel.

Terviseameti läbiviidava riikliku järelevalve järgi ei olnud 2011. aastal ühtegi veevärki, kus mikrobioloogilised näitajad poleks pidevalt nõuetele vastanud. Samuti alustati vee terviseohutuse infosüsteemi loomist, mis peaks tulevikus koondama ja lihtsustama kogu valdkonna info kättesaadavust ning kasutamist.

Kõik Eesti supluskohad on aastatel 2010-2011 vastanud nõuetele ning nende suplusvee kvaliteet on olnud väga hea. Ühe olulise suplusvee kvaliteedi juhtimise meetmena võetakse kasutusele suplusvee profiilid ehk andmestikud, mille eesmärgiks on tuvastada reostusallikad ning nende mõju ennetamine ja vähendamine supluskohtadele. Elanikkonna teadlikkuse tõstmiseks on alates 01.01.2012 kõikide supelrandade kasutajatel võimalik suplemiskeeldu või soovitus mitte supelda tähistavate sümboolite näol saada selgemat informatsiooni suplusvee kvaliteedi kohta.

Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: **Joogi- ja suplusvesi on inimese tervisele ohutu.** Kuigi investeringute toel on oluliselt paranenud elanikkonna varustus kvaliteetse joogiveega, puudub paljudel kohalikel omavalitsustel ja vee-ettevõtjatel piisav pädevus ja suutlikkus veemajanduse planeerimiseks ja vajalike investeringute elluviimiseks. Seetõttu on olemas oht, et joogivee direktiivi nõuete täitmine ei õnnestu tähtaegselt kõigi joogivesüsteemide osas. Supluskohtade seire järgi suplusvee kvaliteediga probleeme pole.

4.5 Jääkrestus

Eesti jääkrestuskollete andmebaasis on andmeid üle 300 reostunud objekti kohta. Riikliku kategooria jääkrestuskoldeid¹⁷ on 75.

---

¹⁷ Ulatusliku põhjaveereostusega alad, mis ohustavad joogiveehaardeid ning vedelate ohtlike jäätmetega asfaltbetoonitehased ja pigibaasid, mitmed endised riiklikud naftabaasid, katlamajad ja muud põhjaveereostust põhjustanud jääkrestuskolded.

Keskkonnaprogrammist toetatakse pinna- ja põhjavee reostusohu vähendamist keskkonnaregistris registreeritud või alamvesikonna veemajanduskavades nimetatud jääkreostusobjektidest tulenevate jääkreostuskollete likvideerimise või ohutuks muutmise teel. 2010. ja 2011. aastal on toetatud 10 jääkreostuse likvideerimisprojekti 1,7 miljoni euro ulatuses. Ühtekuuluvusfondist toetatakse jääkreostuse likvideerimist endistel sõjaväe- ja tööstusaladel. 2 projekti raames toetatakse jääkreostuse likvideerimist 10 riigimaal asuval objektil (Harjumaal, Ida-Virumaal ja Lääne-Virumaal) ja 4 eramaal asuval objektil (Võrumaal, Viljandimaal ja Jõgevamaal) 19,2 miljoni euroga. Projektid plaanitakse lõpetada aastatel 2013-2015.

Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Aastaks 2030 on likvideeritud kõik täna teadaolevad jääkreostuskolded.*** Arvestades jääkreostuse likvideerimise projektide arvu ja kulgu, võib eeldada kõikide teadaolevate jääkreostuskollete likvideerimist hiljemalt aastaks 2030.

4.6 Elanike turvalisus ja kaitse

Looduskeskkonnaga seotud võimalike hädaolukordade lahendamist puudutava õigusruumi korrastamiseks kehtestati 2011. aastal Vabariigi Valitsuse korraldustega järgmised looduskeskkonna kaitsmisega seotud hädaolukorra lahendamise plaanid: ulatuslik maapinna, pinnaveekogu või põhjavee reostus sisemaal, ulatuslik mere- või rannikureostus, suure looduskeskkonna kahjuga õnnetus ohtlike aineid vedava rongiga, ulatuslik metsa- või maastikutulekahju, ülepiirilise levikuga tuumaõnnetuse põhjustatud kiirgushädaolukord. Kehtestatud hädaolukorra lahendamise plaanid täpsustavad erinevate asutuste ülesandeid hädaolukorra lahendamisel, mis ei tule otseselt välja valdkondlikest seadustest ja nende alamaktidest. Hädaolukorra lahendamise plaanide üheks oluliseks väärtuseks on see, et nendes on kindlaks määratud, milline asutus konkreetse hädaolukorra lahendamist juhib ning millised on hädaolukorra lahendamises osalevate asutuste ülesanded. Plaanis kirjeldatakse hädaolukorra lahendamise korraldust erinevate vastutusvaldkondade lõikes, sest hädaolukorra puhul võib olla erinevaid juhtasutusi olenevalt hädaolukorra asukohast, iseloomust, ulatusest jne.

2011. aasta mais korraldas Siseministerium laiaulatusliku keemia- ja kiirgusalase õppuse, mis koosnes nii väli- kui staabiõppusest. Projekt viidi ellu Euroopa Liidu Elanikkonnakaitse Mehhanismi rahastuse toel. Õppuse kandis nime Euroopa Liidu keemia- ja kiirgusõnnetuste likvideerimise õppus 2011 (EU CREMEX 2011). Õppuse eesmärk oli kontrollida EL Elanikkonnakaitse Mehhanismide põhimõtetest arusaamist ning nende rakendamist. Päästeõppustel mängiti läbi ka reaalse rahvusvahelise abi koordineerimine ning Eesti regionaalsete kriisikomisjonide tegevused 2009. aastal valminud hädaolukorra seaduse kontekstis. Läbiviidud õppus pakkus õppimisvõimalust kõikidele elanikkonnakaitsega seotud osapooltele ning väärtuslikke kogemusi nii rahvusvahelistele kui Eesti kriisireguleerimise meeskondadele.

Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku suurendamiseks korraldati 2010-2011. aastal erinevaid reostustõrjeõppusi (nt Puhas meri 2010 ja 2011) ning osaleti EL ja NATO elanikkonnakaitse komiteede tegevuses.

2010. aastal algasid uue multifunktsionaalse reostustõrjelaeva ehitustööd, mille soetamine oli vajalik Eesti merereostustõrje võimekuse tõstmiseks. Uus multifunktsionaalne reostustõrjelaev on praeguseks Politsei- ja Piirivalveametile ka üle antud. Uus reostustõrjelaev aitab suurendada merereostuse avastamise, lokaliseerimise ja likvideerimise võimekust ning seeläbi minimaliseerida võimalikke keskkonnakahjusid. Eesti merereostustõrje võimekuse tõstmiseks vajalik laev soetati Euroopa Regionaalarengu Fondi 28 miljoni euro suuruse toetuse abil, riik panustas omaosalusena suurprojekti 4,9 miljonit eurot.

Keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk: ***Tagada elanike turvalisus ning kaitse nende julgeolekut ohustavate riskide eest.*** Keskkonnahädaolukordadeks valmisolek on tõusnud läbi vastava õigusruumi korrastamise, erinevate reostustõrjeõppuste läbiviimise abil ning Euroopa Regionaalarengu Fondi poolt rahastatud projekti raames varustuse ja seadmete soetamise abil. Olulise panuse Eesti merereostustõrje võimekuse tõstmiseks annab kindlasti uus multifunktsionaalne reostustõrjelaev.

Keskkonna, tervise ja elukvaliteedi valdkonna sotsiaal-majandusliku mõju hinnang

Keskkonna, tervise ja elukvaliteedi tegevusvaldkonna tegevuste elluviimisel on mõjutatud sihtrühmaks terve Eesti elanikkond, kuna kõik inimesed on mõjutatud väliskeskkonna, siseruumide olukorra, toidu kvaliteedi, joogivee ja suplusvee kvaliteedi ning elanike turvalisuse ja kaitse parandamisele suunatud tegevustest. Jääkreostuskollete likvideerimine mõjutab elanikke, kes elavad jääkreostusobjekti läheduses ning tarbivad selle piirkonna põhjavett.

Keskkond, tervis ja elukvaliteet on kõige positiivsema ja tuntavama mõjuga sotsiaalsele keskkonnale, sest selle valdkonna kõik tegevused on suunatud inimese hea- ja rahulolu parandamisele. Nõuetekohase joogiveevarustuse tagamine ja ühisveevärgi ning -kanalisatsiooni võrgu laiendamine parandavad märgatavalt elanikkonna tervist ja elukvaliteeti, soodustavad pikas perspektiivis populatsiooni kasvu parema elukeskkonna ja haigusjuhtumite arvu vähenemise näol. Samuti suurendavad ulatuslikud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ehitamise ning rekonstrueerimise projektid tööhõive kasvu ning mõjuvad positiivselt kohalikule ettevõtlusele.

Ulatuslik jääkreostusobjektide likvideerimine mõjub ergutavalt jääkreostuse likvideerimisega tegelevatele ettevõtetele. See omakorda võib luua uusi töökohti ja seeläbi suurendada leibkondade sissetulekuid. Elanike turvalisuse ja kaitse tagamisele suunatud tegevused mõjutavad positiivselt elanike üldist heaolu, kuna vähendavad hädaolukordadega seotud ohte ning nendest tingitud ebamugavusi.

Valdkond 5. Keskkonnakorraldus (kõiki valdkondi toetavad korralduslikud tegevused)

2010. aastal valmis Keskkonnaministeeriumi tellimusel ja Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ poolt koostatud uuring “Keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamine avalikus sektoris”. Töö eesmärgiks oli selgitada välja keskkonnajuhtimise olukord riigi- ja omavalitsusasutustes ning töötada välja konkreetsed soovitused riigile ning erineva suurusega omavalitsustele keskkonnajuhtimise rakendamiseks. 2010. aastal koostatud aruanne andis selge ülevaate Eesti omavalitsustes ja riigiasutustes rakendatud erinevatest keskkonnakorralduslikest meetmetest ning nende tasemest. Samuti sai ülevaate ametnike teadlikkuse kohta keskkonnajuhtimissüsteemide kasutamise osas üldisemalt. Uuringu tulemusi ja soovitusi on kasutatud edasiste koolituste korraldamisel ja juhendmaterjalide koostamisel.

2011. aastal valmis Keskkonnaministeeriumi tellimusel ja Säästva Eesti Instituudi poolt koostatud “Keskkonnajuhtimise edendamise kava aastateks 2012-2020”. Kava eesmärk on koostada tegevuskava erinevate keskkonnajuhtimisvahendite populariseerimiseks ja soodustamiseks.

2012. aasta alguses valmis juhend avaliku sektori organisatsioonidele keskkonnajuhtimissüsteemi rakendamiseks. Juhendmaterjali “Keskkonnajuhtimine avalikus sektoris” põhirõhk on asetatud juhtnööridele Euroopa Liidu keskkonnajuhtimise ja –auditeerimise süsteemi ehk EMAS-i (Eco-Management and Audit Scheme) rakendamiseks. Põgusamalt käsitletakse keskkonnanahoidliku ehk rohelse kontori põhimõtteid ja rakendamist. Samuti antakse lühiülevaate keskkonnajuhtimise vajalikkusest ning avaliku sektori organisatsioonidele sobivatest keskkonnajuhtimissüsteemidest ja nende olemusest.

Eestis omab ökomärgise kasutamise õigust 2 toodet. Eesti pädeva asutuse poolt on EÜ ökomärgis antud ühele tootele – Eskaro laevärv. 2011. aasta seisuga oli Eestis 3 ettevõtet EMAS-i kohaselt registreeritud. Need on AS Ecoprint, AS Tallinna Vesi ja Eesti Energia AS Iru Elektri jaam. ISO 14001¹⁸ järgi sertifitseeritud organisatsioonide on Eestis 2011. aasta seisuga üle 300. Keskkonnaministeeriumi eestvedamisel on iga-aastaselt läbi viidud Euroopa Liidu ökomärgise seminare ja “Aasta Keskkonnasõbralik Ettevõte” konkursse.

Novembris 2010 jõustusid keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse muudatused, mille eesmärk on tõhustada keskkonnamõju strateegilist hindamist ja viia see kooskõlla Euroopa Liidu õigusega. Ühtlasi täpsustas seadus mõningaid keskkonnamõju hindamist puudutavaid sätteid. Näiteks sätestas muudatus kohustuse konsulteerida kõigi nende asutustega, keda strateegilise planeerimisdokumendi rakendamise eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju võib puudutada. Keskkonnaameti seisukoha küsimine on alati kohustuslik. Samuti täpsustas seadusemuudatus veekogude süvendamise ning nendesse tahkete ainete uputamise mahtusid. Eraldi tuuakse välja Peipsi järve, Lämmijärve ja Pihkva järve mahud, mille korral on keskkonnamõju hindamise läbiviimine kohustuslik.

¹⁸ International Organisation for Standards 2004. Standard esitab nõuded keskkonnajuhtimissüsteemile.

Jätkatakse tööstusheite direktiivi (2010/75/EL) ülevõtmist Eesti keskkonnaõigusesse. 2011. aastal valmis direktiivi tõlge ja kiideti heaks tööstusheiteseaduse esialgne versioon.

Keskkonnavalaseks teadus- ja arendustegevuseks on võimalik taotleda toetust Euroopa Liidu struktuuritoetuste "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Eesti teadus- ja arendustegevuse konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu" alameetmest „Keskkonnatehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine”. Alameetme tingimused kinnitati haridus- ja teadusministri 01.04.2011 määrusega nr 13. Alameetme üldeesmärk on keskkonnatehnoloogia alase teadus- ja arendustegevuse võimekuse tõstmine. Lõppenud taotlusvoorus esitati 5 antud valdkonnas tegutseva asutuse poolt 45 taotlust keskkonnavalase teadus- ja arendustegevuse rahastamiseks. Taotletava toetuse kogumaht oli enam kui 16 miljonit eurot.

2011. aasta veebruaris käivitus e-riigihangete keskkond (<https://riigihanked.riik.ee/lr1/web/guest/index>), mis aitab vähendada riigihangetel esinevaid formaalseid vigu ning parandab hankijate ja pakkujate suhtlust. Samuti säätab paberivaba menetlus nii aega kui keskkonda. Keskkonnaministeeriumi kodulehel on olemas 10 keskkonnahoidlike riigihangete toote ja teenuse juhendit, mis on Eestis rakendatavad.

Keskkonnamajandushoobade rakendamine motiveerib ettevõtjaid järjest enam investeerima keskkonnakaitsemeetmetesse. Eestis rakendatavad keskkonnakasutuse tasud on ühed tõhusamad keskkonnakaitset motiveerivad meetmed. Keskkonnamaksud (loodusvara kasutusõiguse tasud, saastetasud, energiamaksud ja transpordimaksud) moodustasid 2010. aastal 2,98% SKP-st ja 8,72% maksutuludest. Keskkonnakasutuse tasumäärad on järjepidevalt kasvanud: vastavalt keskkonnatasude seadusele tõusid keskkonnakasutuse tasud (saastetasud ja ressursitasud) ka 2011. aastal. Võrreldes 2010. aastaga laekus 2011. aastal keskkonnatasusid RE ja KOV eelarvetesse 11% rohkem. 2011. aastal laekus keskkonnakasutusest tulusid kokku üle 75 miljoni euro ehk 0,47% sisemajanduse koguproduktist. Riigieelarvesse laekus keskkonnatasusid 15,6 miljonit eurot ning kohalike omavalitsuste eelarvetesse laekus keskkonnatasusid 19,6 miljonit eurot. Saastetasud moodustasid keskkonnatasudest ca 34 miljonit eurot.

1. aprillil 2011 jõustusid muudatused keskkonnatasude seaduses ja maksukorralduse seaduses, mille raames jagati keskkonnatasude haldamise korraldusega seotud ülesanded Keskkonnaameti ning Maksu- ja Tolliameti vahel. Maksu- ja Tolliamet täidab kõiki maksukorralduse seadusest tulenevaid maksuhalduri ülesandeid, Keskkonnaameti ülesandeks jääb keskkonnatasu arvestamise kontrollimine, tasumisele kuuluva keskkonnatasu arvestamine ja määramine ning revisjoni teostamine. Seoses nimetatud muudatustega käivitus 1. juulil 2011 ka keskkonnavalade infosüsteemi maksumoodul, mis võimaldab ettevõtetel keskkonnatasusid otse Maksu- ja Tolliametile deklareerida.

Keskkonnakorralduse valdkonna sotsiaal-majandusliku mõju hinnang

Kuna keskkonnakorraldus puudutab kõiki eelpoolnimetatud tegevusvaldkondi ning neid toetavaid korralduslikke tegevusi, siis antud valdkonna tegevuste elluviimine mõjutab kõiki Eesti elanikke.

Keskkonnakorraldus tähendab kõiki valdkondi toetavaid korralduslikke tegevusi. Keskkonnajuhtimissüsteemide kasutuselevõtu juurutamine Eesti ettevõtete seas mõjutab ettevõtete halduskoormust (kasvab bürokraatliku asjaajamise maht), kuid saadav lisaväärtus konkurentsieelise näol mõjub ettevõtetele pikas perspektiivis positiivselt. Keskkonnatehnoloogiate areng omab positiivset mõju nii majanduslikule kui ka sotsiaalsele keskkonnale. Uute tehnoloogiate juurutamine mõjub ergutavalt ettevõtlusele ja tööhõivele, mis omakorda mõjutavad leibkondade majanduslikku olukorda. Investeeringud uutesse tehnoloogiatesse ja innovatsiooni mõjuvad ergutavalt ettevõtetevahelisele konkurentsile ja tõstavad kokkuvõttes Eesti konkurentsivõimet maailmamajanduses.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegiliste hindamise kvaliteetne läbiviimine tagab hinnatava piirkonnaga seotud inimestele ohutuma elukeskkonna, kuna KMH ja KSH võtab muuhulgas arvesse ka elluviidava projekti sotsiaal-majanduslikke mõjusid.